

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF AAN DE IEPERSTRAAT TE KORTEMARK (WEST-VLAANDEREN)

VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 365

Rapport opgemaakt door: Melissa Lamberts en Gabriella Kaszas

Kontichsesteenweg 38

2630 Aartselaar

21 augustus 2017

Dossiernr. 21347.R.01

Projectcode 2017B296

Aartselaar

COLOFON

Titel

Archeologische evaluatie van het bodemarchief aan de Ieperstraat te Kortemark (West-Vlaanderen)

Auteurs

Melissa Lamberts en Gabriella Kaszas

Initiatiefnemer

VK Architects & Engineers

Projectnummer

- 21347 (intern)
- 2017B296 (Agentschap Onroerend Erfgoed)

Plaats en Datum

Aartselaar, augustus 2017

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 365

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	15 februari 2017	Interne draft
v1	16 februari 2017	Externe draft / definitieve versie
v2	21 februari 2017	Definitieve versie
V3	16 maart 2017	
V4	21 augustus 2017	Herwerkt versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Jan Coenaerts
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Jan Coenaerts
Director	Didier Reyns / Patrick Hambach

INHOUD

DEEL 2	Verslag van resultaten van het bureauonderzoek	8
1	Inleiding (beschrijvend gedeelte)	8
1.1	Thesaurus	8
1.2	Administratieve gegevens	8
1.3	Doel van het onderzoek	9
1.4	Aanleiding van het onderzoek.....	9
1.5	Afbakening van het onderzoeksgebied	9
1.6	Onderzoeksstrategie	12
2	Aard van de bedreiging	13
2.1	Huidige situatie	13
2.2	Toekomstige situatie	16
3	Assessmentrapport: landschappelijke analyse	20
3.1	Topografische situering.....	20
3.2	Bodemkundige situering	26
4	Assessmentrapport: historische en archeologische voorkennis.....	32
4.1	Inventarissen Onroerend Erfgoed	36
4.2	Cartografische bronnen	43
4.3	Recente landschapsveranderingen	49
5	Besluit.....	51
6	Kwaliteitscontrole en ondertekening.....	53
7	Bibliografie	54

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Luchtfoto (grootschalige winteropnamen, kleur, 2013-2015) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor de geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:5000. (Bron: Geopunt 2017).....	10
Figuur 2: GRB-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor de geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:5000. (Bron: Geopunt 2017)	10
Figuur 3: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Het omvat percelen 762g, 771b, 770a en 785a. (Bron: CadGIS 2017).....	11
Figuur 4: Ortholuchtfoto uit 2013-2015 (grootschalige winteropnamen, kleur) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:2500. (Bron: Geopunt 2017).....	14
Figuur 5: Inplantingsplan van de bestaande toestand met terreinprofielen. (Bron: opdrachtgever 2017).....	15
Figuur 6: Inplantingsplan van de ontworpen toestand. De geplande werken zullen plaatsvinden in de (zuid)westelijke zone van het terrein en houden het dempen in van de bestaande buffergracht, het bouwen van 2 nieuwe hallen op de locatie van de deze afwateringsgracht, het op hogen van een groene berm en het graven van een nieuwe buffergracht. (Bron: opdrachtgever 2017).....	17
Figuur 7: Dwarsdoorsnedes A en B van de nieuwe hallen (bovenaan). Ontwerpplannen van de gevels (onderaan). (Bron: Opdrachtgever 2017)	18
Figuur 8: Ontwerpplan funderingen en riolering voor de nieuwe hallen. (Bron: Opdrachtgever 2017)	19
Figuur 9: Tabel met geraadpleegde bronnen voor hoofdstuk 3.....	20
Figuur 10: Uittreksel van de topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor de geplande bodemingrepen (lichtblauw): overzicht (boven) en detail (onder). Respectievelijk aangemaakt op schaal 1:15000 en 1:2500. (Bron: NGI 2017) ...	21
Figuur 11: Ortholuchtfoto (middenschalige winteropnamen, kleur, 2016) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw). De hoogteprofielen (oranje met nummer) zijn daaronder weergegeven als volgt: zuidwest-noordoost (1 - midden) en noordwest-zuidoost (2 - onder). Aangemaakt op schaal 1:2500. (Bron: Geopunt 2017)	23
Figuur 12: Overzichtskaart op schaal 1:35000 (boven) en detail op schaal 1:7500 (onder) van het DTM (1m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor de geplande bodemingrepen (lichtblauw). (Bron: Geopunt 2017)	24
Figuur 13: Hillshade (afgeleid van DTM 5m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor de geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geopunt 2017)	25
Figuur 14: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor de geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geopunt 2017)	26
Figuur 15: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:200.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geopunt 2017).....	27

Figuur 16: Quartair geologische sequentie ter hoogte van het onderzoeksgebied: type 1. (Bron: Geopunt 2017)	27
Figuur 17: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart (1:50.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geopunt 2017)	29
Figuur 18: Bodemerosiekaart op perceelsniveau met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw) op zwart-wit GRB. Aangemaakt op schaal 1:7500. (Bron: Geopunt 2017)	30
Figuur 19: Bodemgebruikkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geopunt 2017)	31
Figuur 20: Tabel met geraadpleegde bronnen voor hoofdstuk 4.	32
Figuur 21: Overzichtskaat Inventarissen Onroerend Erfgoed met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geoportaal 2017)	36
Figuur 22: Overzichtskaat met aanduiding van gebieden waar geen archeologie meer te verwachten valt (gearceerd) in de omgeving van het onderzoeksgebied (donkerblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geoportaal 2017)	37
Figuur 23: Overzichtskaat met bouwkundig erfgoed (groen) in de omgeving van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor bodemingrepen (lichtblauw). (Bron: Geoportaal 2017)	38
Figuur 24: Overzichtstabel bouwkundig erfgoed.....	39
Figuur 25: Mariakapelletje (ID: 91007). (Bron: Inventaris Onroerend Erfgoed 2017)	39
Figuur 26: Hoeve (ID: 91009). (Bron: Inventaris Onroerend Erfgoed 2017)	40
Figuur 27: Herberg Het Vliegend Peerd (ID: 91006). (Bron: Inventaris Onroerend Erfgoed 2017)	40
Figuur 28: Kapel toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw van Fatima (ID: 90983). (Bron: Inventaris Onroerend Erfgoed)	41
Figuur 29: Overzichtskaat met aanduiding van CAI-locaties (groen) rondom het onderzoeksgebied (donkerblauw). Aangemaakt op schaal 1:30000. (Bron: CAI 2017)	41
Figuur 30: Overzichtstabel CAI.....	42
Figuur 31: Fricxkaart met aanduiding van het gegeorefereerde onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). De eigenlijke ligging van dit terrein (oranje) wijkt hier echter licht van af. Aangemaakt op schaal 1:50000. (Bron: Geopunt 2017)	43
Figuur 32: Ferrariskaart: overzicht (boven) en detail (onder) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Respectievelijk aangemaakt op schaal 1:12500 en 1:5000. (Bron: Geopunt 2017)	45
Figuur 33: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:7500. (Bron: Geopunt 2017)	46
Figuur 34: Vandermaelenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:7500. (Bron: Geopunt 2017)	47
Figuur 35: Poppkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:7500. (Bron: Geopunt 2017)	48

Figuur 36: Ortholuchtfoto 1971 (kleinschalige zomeropnamen, zwart-wit) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geopunt 2017).....	49
Figuur 37: Ortholuchtfoto 1979-1990 (kleinschalige zomeropnamen, kleur) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geopunt 2017).....	50
Figuur 38: Ortholuchtfoto 2013-2015 (grootschalige winteropnamen, kleur) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geopunt 2017).....	50

DEEL 2 VERSLAG VAN RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

---

1 INLEIDING (BESCHRIJVEND GEDEELTE)

1.1 THESAURUS

Bureauonderzoek, Kortemark, Ieperstraat, vervolgonderzoek.

1.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode	Onroerend Erfgoed: 2017B296
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO NV
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2017/00167
Naam + adres onderzoeksgebied	Ieperstraat
- straat + nr.:	Ieperstraat 75A
- postcode:	8610
- fusiegemeente:	Kortemark
- land:	België
Lambert72coördinaten (EPSG:31370)	“Bounding Box”: - x-Min, y-Min: 3.04501,51.0075 - x-Max, y-Max: 3.05102,51.0108
Kadaster	Privatieve percelen
- Gemeente:	Kortemark (provincie West-Vlaanderen)
- Afdeling:	1
- Sectie:	D
- Percelen:	De geplande werken zullen plaatsvinden op (delen van) percelen 762g, 771b, 770a en 785a.
Onderzoekstermijn	Januari – augustus 2017
Thesaurus	Bureauonderzoek, Kortemark, Ieperstraat, vervolgonderzoek

1.3 DOEL VAN HET ONDERZOEK

Het doel van de archeologienota is nagaan in hoeverre het archeologisch archief dat potentieel aanwezig is op een terrein is bedreigd door een nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek heeft drie objectieven. Ten eerste wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van de site. Daarnaast wordt nagegaan welke bewaring we kunnen verwachten van deze archeologische resten. Ten derde wordt nagegaan wat de impact van de geplande ingreep in de bodem zal zijn op deze resten.

De gegevens voor deze analyse worden gehaald uit bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten in combinatie met de plannen geleverd door de opdrachtgever. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal een advies worden geformuleerd voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek, *in situ* bewaring of vrijgave van het terrein.

1.4 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

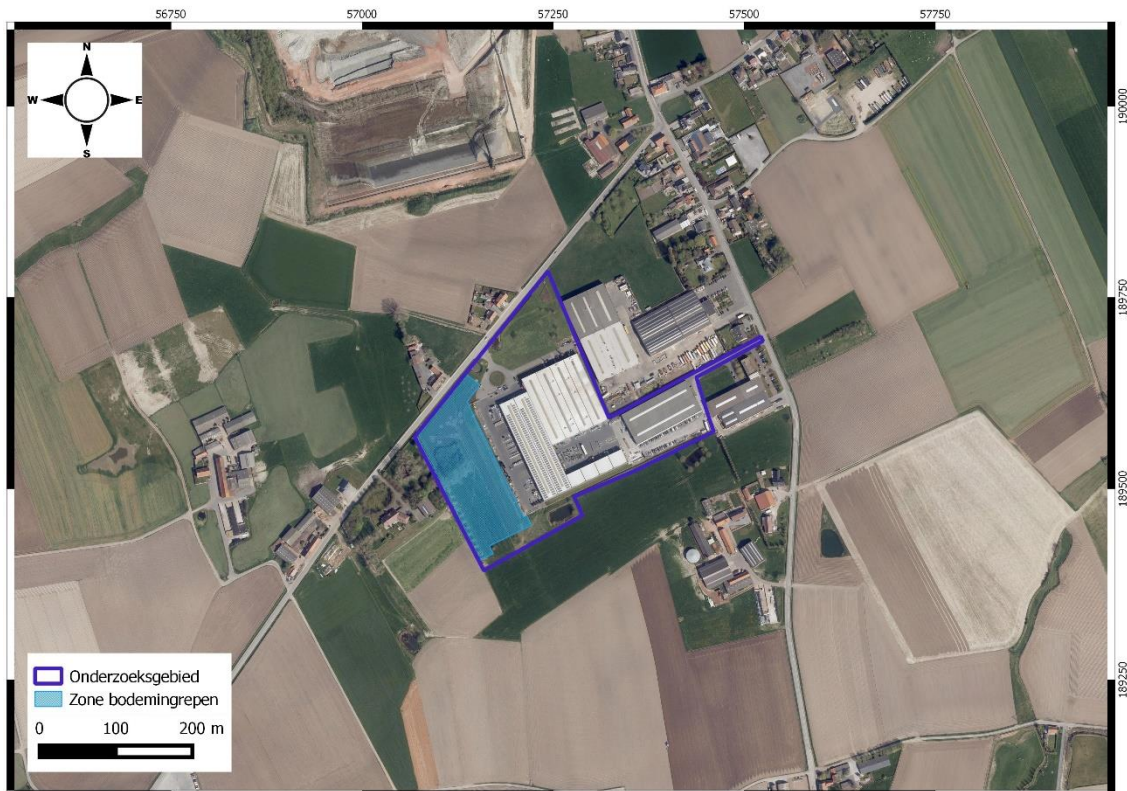
Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de initiatiefnemer naar aanleiding van de uitbreiding van de bestaande hallen op de terreinen van nv Kopal met hal 7 en 8. Hal 7 en 8 vormen samen 1 gebouw van 41m bij 148m en nemen bijgevolg een oppervlakte van 6068m² in. De dakrandhoogte bevindt zich op +11.00m en de nieuwe hallen staan los ingeplant t.o.v. de bestaande hallen.

De beoogde bouw- en graafwerken worden beschouwd als een ingreep in de bodem en kaders in een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag. Het onderzoeksgebied bevindt zich niet in een beschermde archeologische site en niet in een vastgestelde archeologische zone. Doordat de oppervlakte van de percelen waarop deze ingreep betrekking heeft de 3.000m² overschrijdt en de ingreep in de bodem de 1.000m² overschrijdt moet er, in het kader van het nieuwe Onroerend Erfgoeddecreet, voorafgaand aan een bouwvergunning een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Het onderzoeksgebied is gelegen op een reeds bebouwd bedrijventerrein in een anders agrarische omgeving met in het verleden een landelijk karakter en lage densiteit aan bebouwing. Volgens het gewestplan ligt het onderzoeksgebied deels in een zone voor milieubelastende industrieën (1002) en deels in agrarisch gebied (0900).

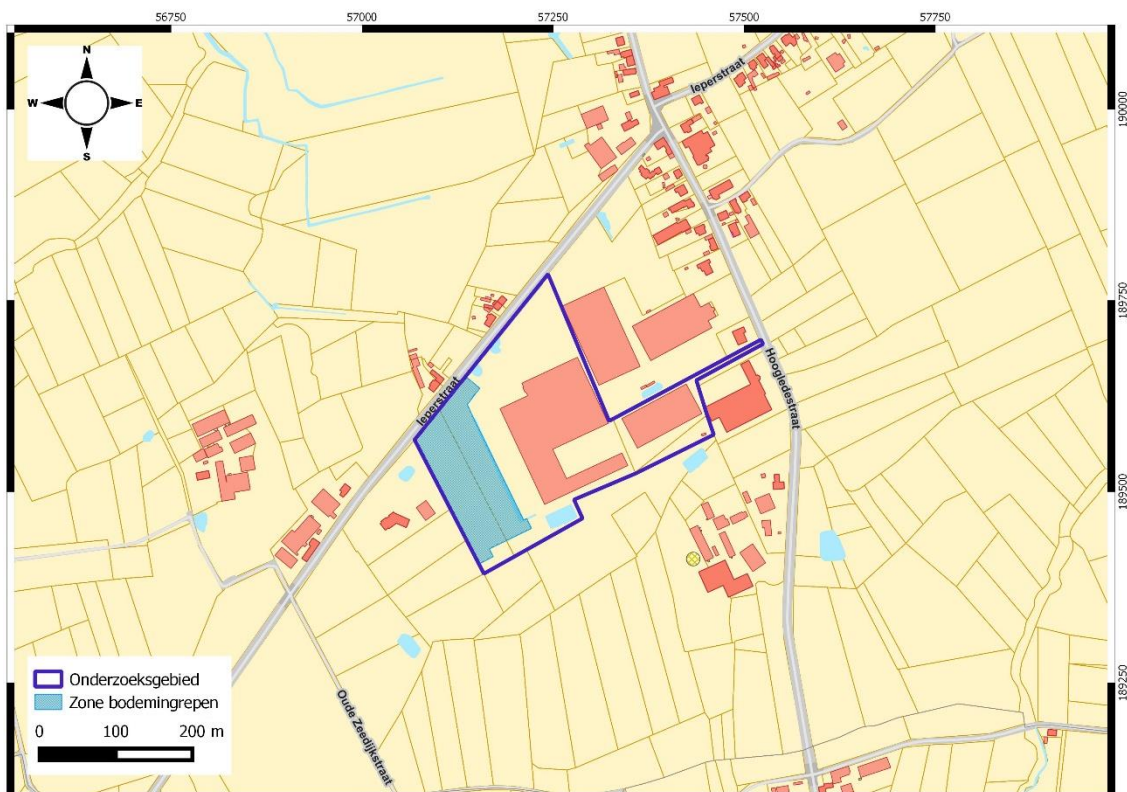
Gezien het onderzoeksgebied momenteel deels bebouwd is en voorzien is van verhardingen, is onderzoek met ingreep in de bodem voorlopig niet mogelijk. Hierbij wordt bijgevolg een archeologienota opgemaakt op basis van bureauonderzoek.

1.5 AFBAKENING VAN HET ONDERZOEKSGBIED

Het studiegebied bevindt zich in de gemeente Kortemark, West-Vlaanderen. De Ieperstraat bakent het terrein in het noordwesten af en heeft een zuidwest – noordoost oriëntatie. Ten oosten ligt de Hoogledestraat. Het onderzoeksgebied situeert zich ca. 2km ten zuiden van het centrum van Kortemark en omvat percelen D785a, D770a, D771b (deels) en D762g. De totale oppervlakte van de percelen waarop de werken zullen uitgevoerd worden, bedraagt 68.626,417596m² (CadGIS 2017). Het onderzoeksgebied zelf omvat hiervan ca. 6,80ha en de zone voor bodemingrepen met een oppervlakte van ca. 1,6ha bevindt zich in het (zuid)westelijke deel van het terrein.

Figuur 1: Luchtfoto (grootschalige winteropnamen, kleur, 2013-2015) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor de geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:5000. (Bron: Geopunt 2017)

Figuur 2: GRB-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor de geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:5000. (Bron: Geopunt 2017)

© 14/02/2017 Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie.

Figuur 3: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Het omvat percelen 762g, 771b, 770a en 785a. (Bron: CadGIS 2017)

1.6 ONDERZOEKSSTRATEGIE

Volgende twee stappen worden ondernomen om een archeologisch verwachtingsprofiel op te stellen:

- 1) Een analyse van de bestaande en ontsloten landschappelijke gegevens plaatst het studiegebied in een breder landschappelijk kader (hfst. 3). Hiertoe werden zowel kaartmateriaal als literaire bronnen geconsulteerd.
- 2) Een analyse van de bestaande en ontsloten historische en archeologische gegevens geeft inzicht in het archeologisch potentieel van het studiegebied (hfst 4). Hierbij werden voornamelijk inventarissen onroerend erfgoed en historische kaarten geraadpleegd.

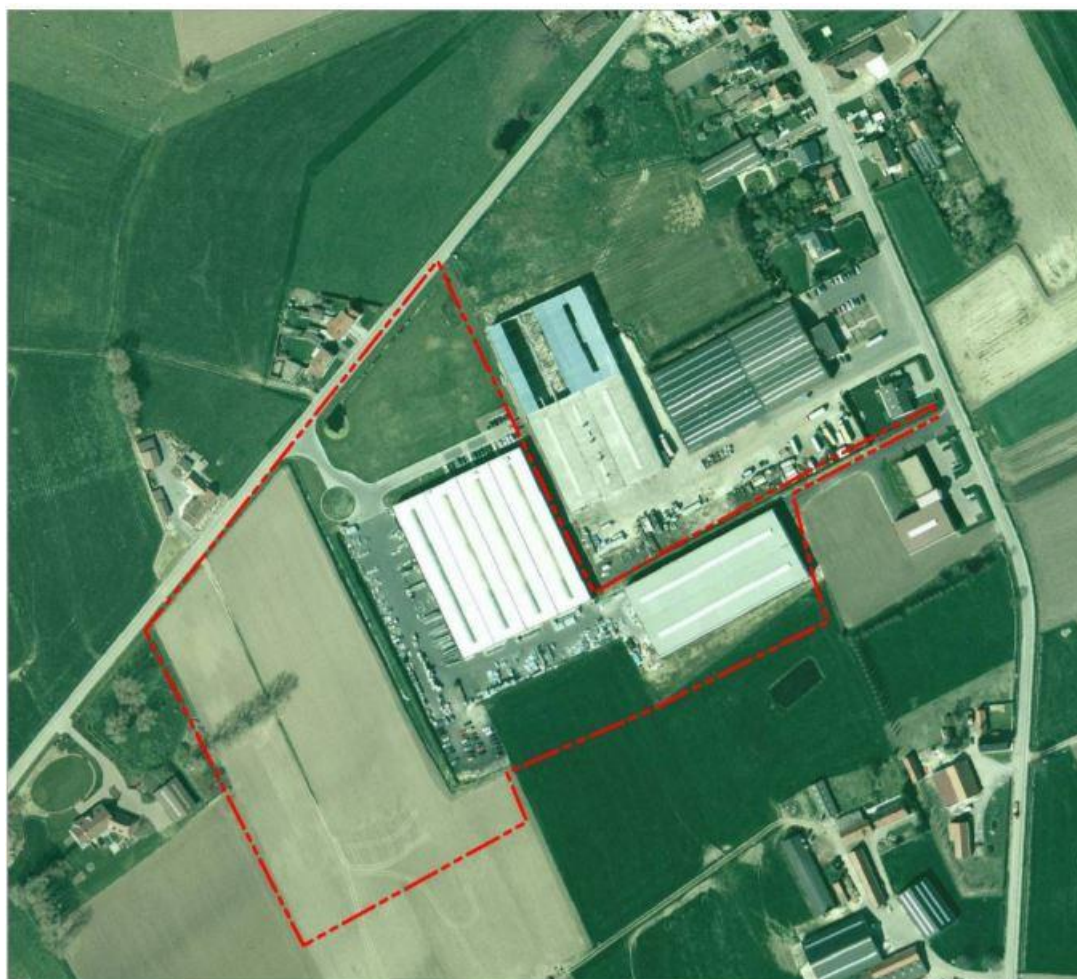
Het archeologisch verwachtingsprofiel wordt vervolgens geconfronteerd met de aard van de geplande werken teneinde de impact van deze werken te bepalen en een advies te formuleren.

2 AARD VAN DE BEDREIGING

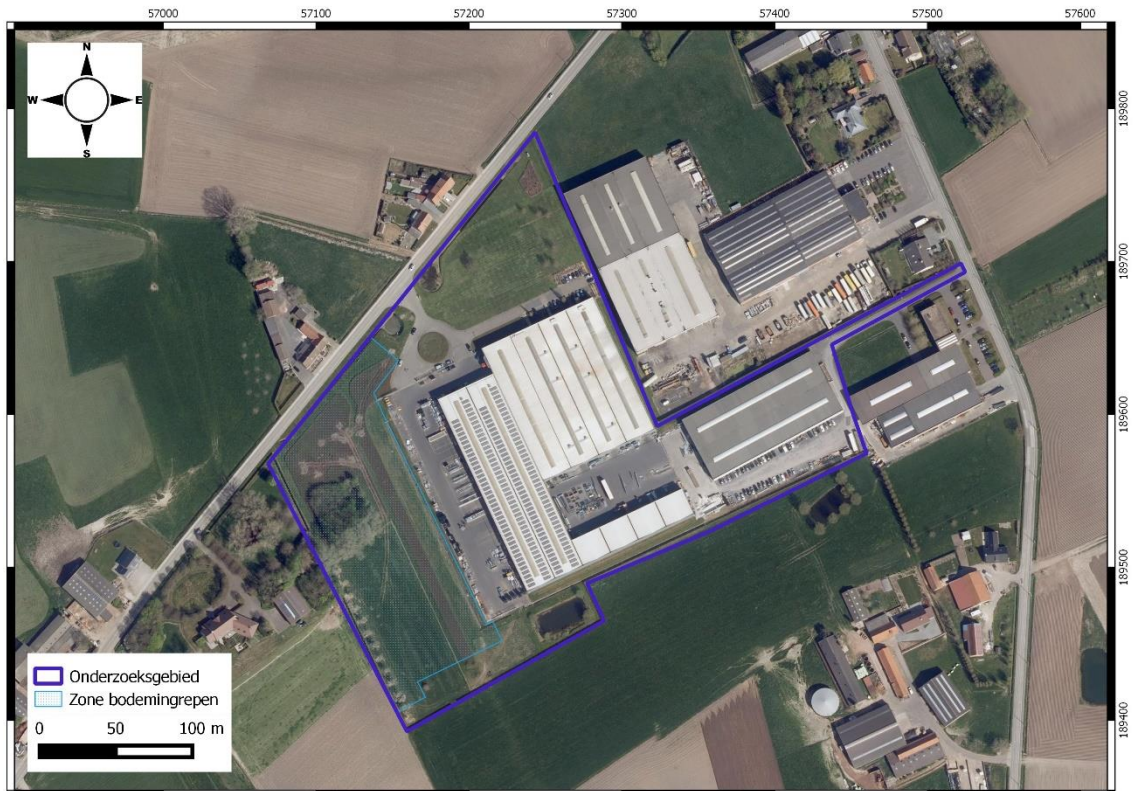
2.1 HUIDIGE SITUATIE

Het onderzoeksgebied bevindt zich te Kortemark tussen de Ieperstraat in het westen en de Hoogledestraat in het oosten. Vandaag bestaat de omgeving overwegend uit landbouwgebied met lokale geïndustrialiseerde zones. Het terrein zelf is momenteel deels bebouwd en verhard, met uitzondering van enkele groenzones. Op het (zuid)westelijke deel van het terrein bevinden zich verder ook nog een bufferbekken en afwateringsgracht.

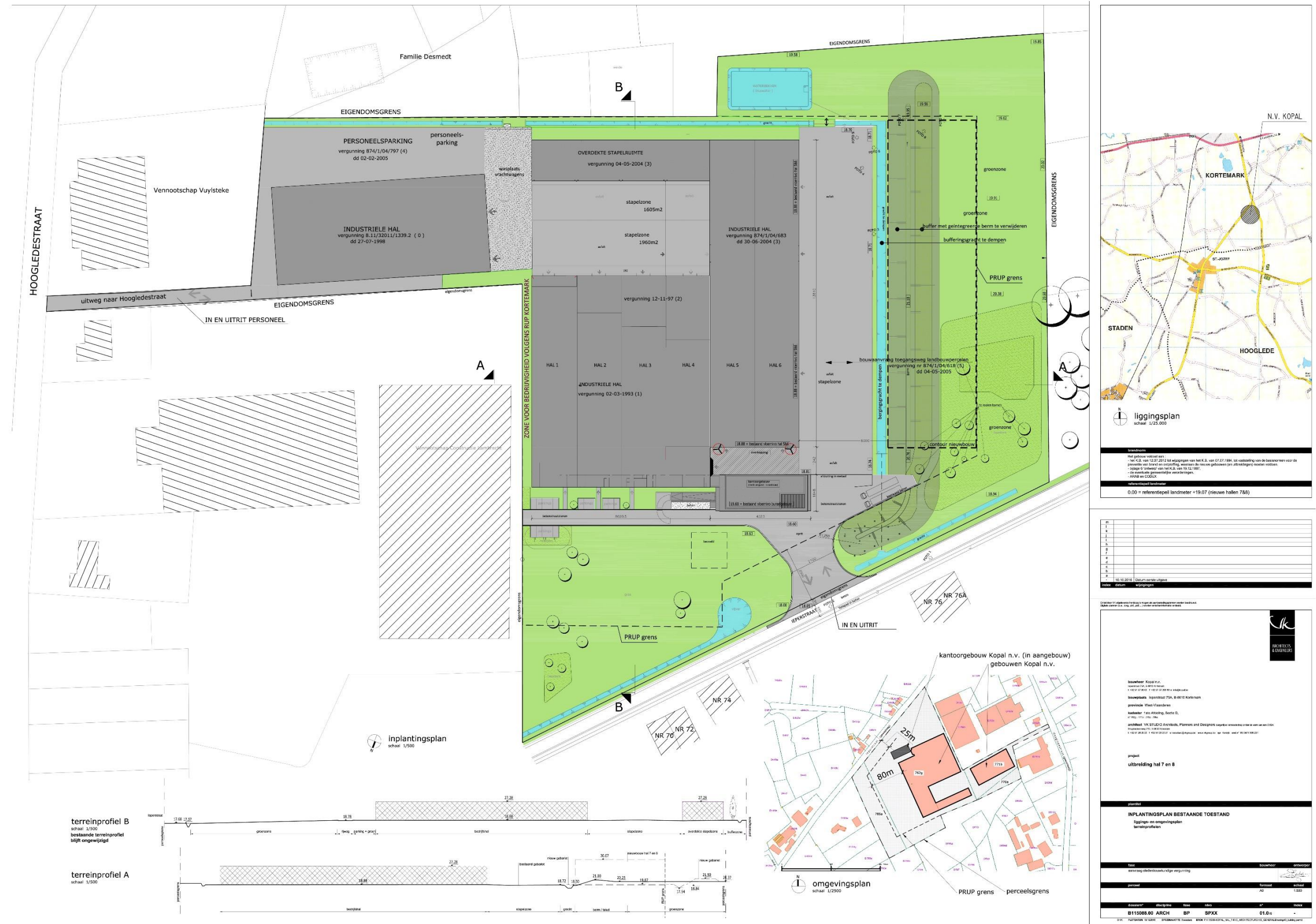
Op het terrein zijn momenteel reeds industriële hallen aanwezig. Deze beslaan een oppervlakte van ca. 19.200m². Verder zijn er ook een kantoorgebouw en overdekte stapelruimte aanwezig. Tussen de gebouwen zijn verschillende verhardingen aanwezig op het terrein, de meeste hiervan betreffen parking. De aanleg van deze structuren heeft het oorspronkelijke bodemarchief reeds aangetast. In het noorden en het westen zijn er onverharde groene zones aangelegd conform PRUP 2008. Bij de aanleg van deze groenzone/groenbuffer is de teelaarde in 2008 reeds afgegraven alvorens deze werd ingericht met gazon, bomen, struiken en hagen.

Figuur 4: Foto uit PRUP 2008 voor uitbreiding door Kopal NV

Figuur 5: Ortholuchtfoto uit 2013-2015 (grootschalige winteropnamen, kleur) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:2500. (Bron: Geopunt 2017)

Figuur 6: Inplantingsplan van de bestaande toestand met terreinprofielen. (Bron: opdrachtgever 2017)

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

De stedenbouwkundige aanvraag omvat de uitbreiding van de bestaande hallen op de terreinen met hal 7 en 8. Hal 7 en 8 vormen samen 1 gebouw, hebben een oppervlakte van 41x148 m², dakrandhoogte +11.00 m en staan los ingeplant t.o.v. de bestaande hallen. De langse gevels lopen parallel met de bestaande hallen met een tussenafstand van ca. 39 m.

Het bedrijf produceert metalen omheiningen en poorten. Het nieuwe gebouw bestaat uit 2 beuken voor opslag.

- Hal 7: opp. 20,5x148 m² (3034m²)
- Hal 8: opp. 20,5x148 m² (3034m²)

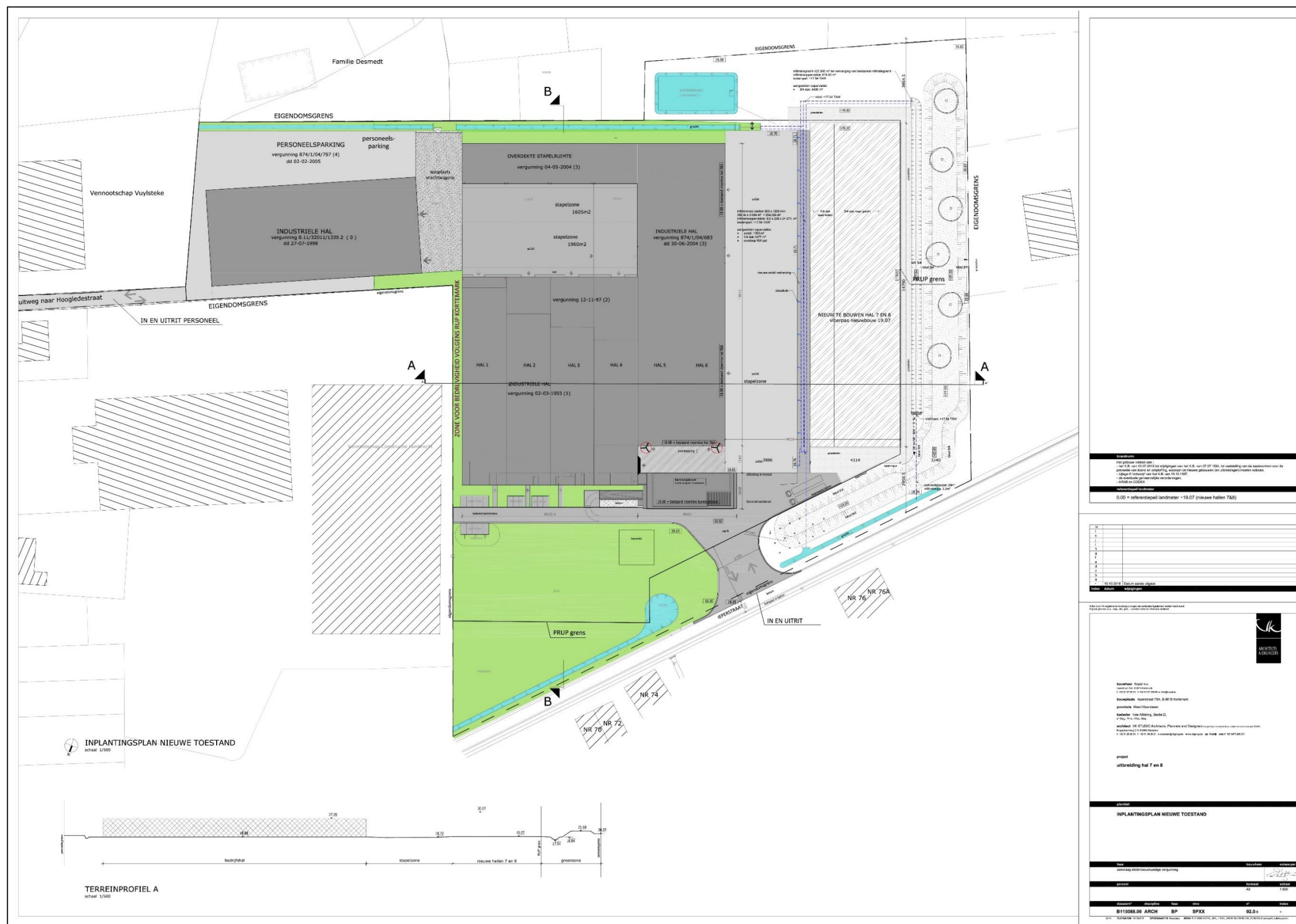
Beiden hallen zijn onderling open verbonden met elkaar. In hal 8 is er tevens een intern volume voorzien voor sanitaire voorzieningen, burelen en een werkplaats die aansluit met de hallen.

Het nieuwe gebouw komt te liggen ter hoogte van de bestaande buffergracht voor RWA en de berm met begroeiing in het (zuid)westelijke gedeelte van het terrein. Deze voorzieningen (buffergracht en groene berm) worden conform het PRUP opnieuw geïntegreerd in de zone voor buffering.

Voor de inplanting van de hallen wordt het terrein lokaal afgegraven tot op 19.070m TAW. Dit houdt een afgraving in van gemiddeld 1m tot 1,5m. Voor de uitgraving van de nieuwe gracht wordt nog eens 1,5m dieper gegaan. De groene berm wordt ca. 1m opgehoogd (zie doorsneden AA' en BB'). Deze groene berm zal worden aangelegd ter hoogte van een reeds bestaande eerder aangelegde groenzone. Voor de aanleg van de nieuwe groen berm zal mogelijk de aanwezige teelaarde worden afgegraven. Echter vond reeds in 2008 een aanleg van eerdere groenzone plaats, waardoor de mogelijkheid bestaat dat de bodem verstoord geraakt is. Over de mate van deze ingrepen is geen informatie beschikbaar.

De zone tussen de nieuwe oostelijke buitengevel en bestaande verharding (thv. bestaande buffergracht) wordt voorzien van een asfaltverharding. De bestaande buffergracht wordt hierbij vervangen door infiltratiekratten (-1,53m diep).

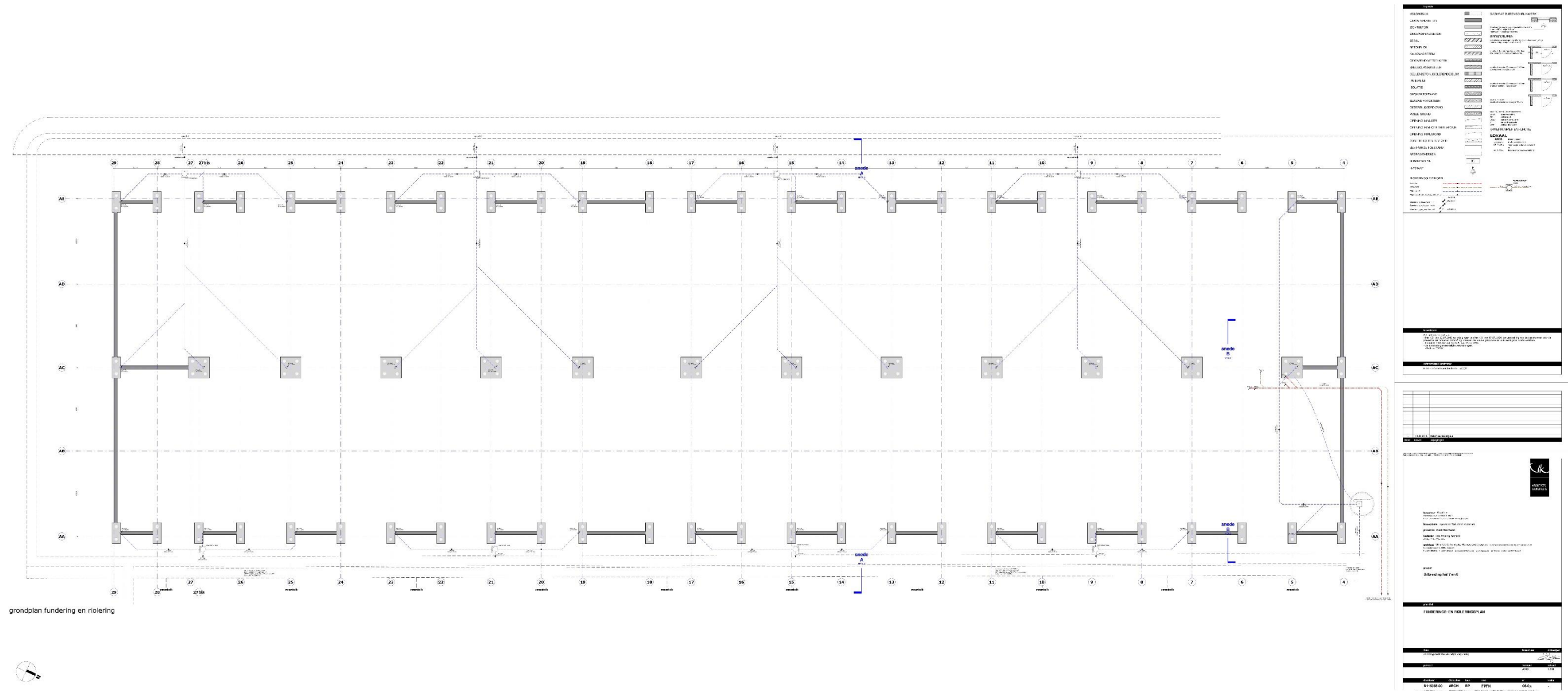

Figuur 7: Inplantingsplan van de ontworpen toestand. De geplande werken zullen plaatsvinden in de (zuid)westelijke zone van het terrein en houden het dempen in van de bestaande buffergracht, het bouwen van 2 nieuwe hallen op de locatie van de deze afwateringsgracht, het op hogen van een groene berm en het graven van een nieuwe buffergracht. (Bron: opdrachtgever 2017)

Figuur 8: Dwarsdoorsnedes A en B van de nieuwe hallen (bovenaan). Ontwerpplannen van de gevels (onderaan). (Bron: Opdrachtgever 2017)

Figuur 9: Ontwerpplan funderingen en riolering voor de nieuwe hallen. (Bron: Opdrachtgever 2017)

3 ASSESSMENTRAPPORT: LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

Geraadpleegde bronnen hoofdstuk 3 met betrekking tot topografie, bodemkunde en landschap	Toelichting
Topografische kaart	Relevant, cf. 3.1.1
Digitaal Hoogtemodel	Relevant, cf. 3.1.2
Hillshade	Relevant, cf. 3.1.2
Bodemkaart	Relevant, cf. 3.2.1
Geomorfologische kaart	Niet relevant wegens aard van het onderzoeksgebied (grotendeels bebouwd en verhard)
Quartaairgeologische kaart	Relevant, cf. 3.2.2
Tertiairgeologische kaart	Relevant, cf. 3.2.3
Bodemosiekaart	Relevant, cf. 3.2.4
Bodemgebruiksaanalyse	Relevant, cf. 3.2.5

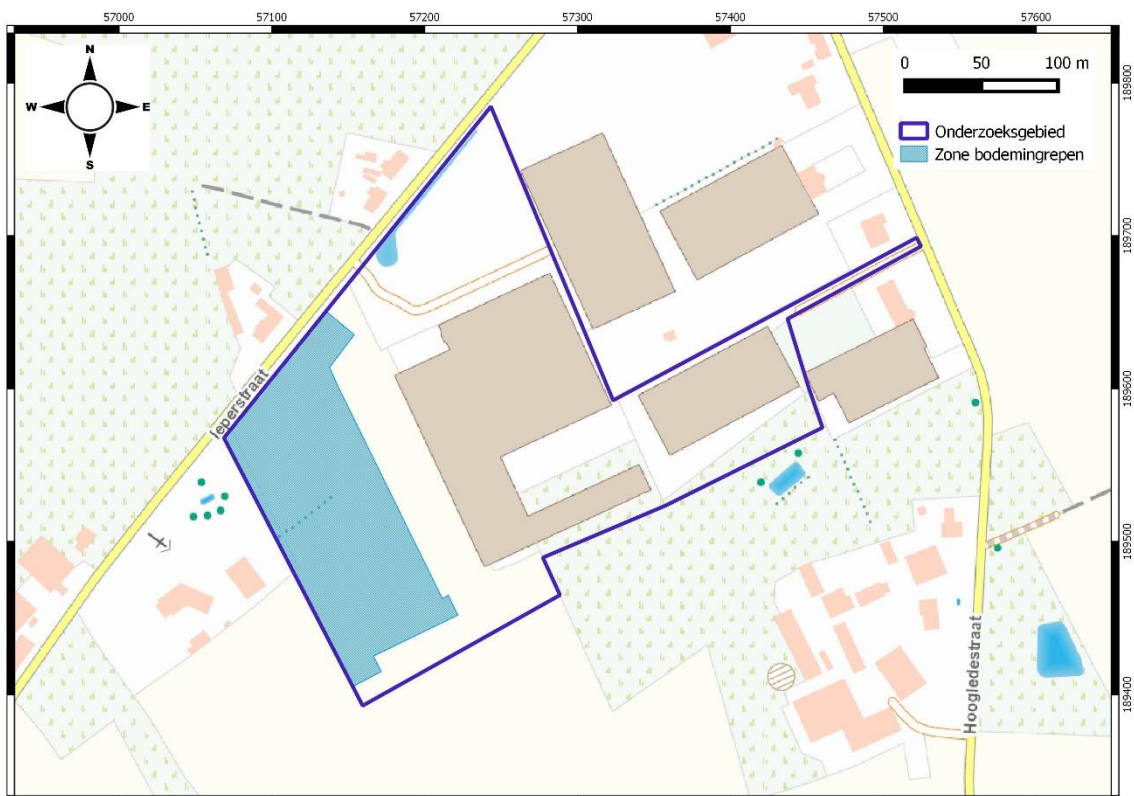
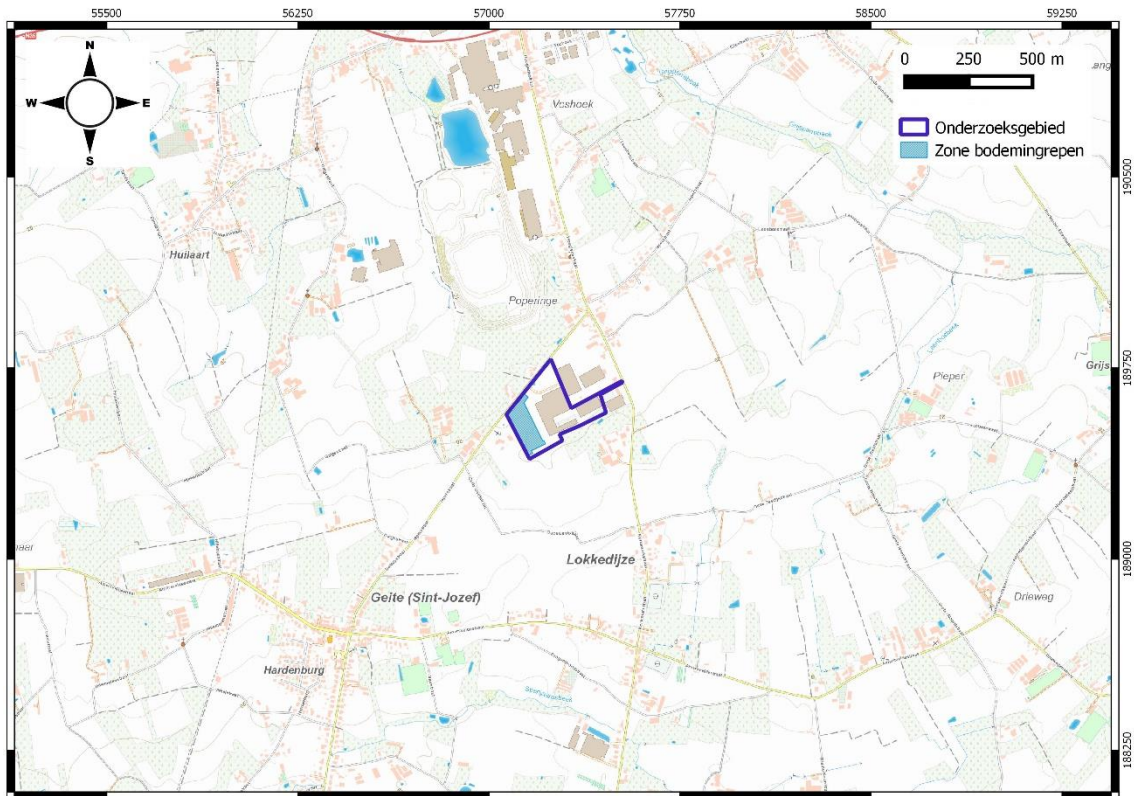
Figuur 10: Tabel met geraadpleegde bronnen voor hoofdstuk 3.

3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

3.1.1 TOPOGRAFIE

Het te onderzoeken terrein bevindt zich op het grondgebied van de West-Vlaamse gemeente Kortemark. Het is gelegen tussen twee verbindingswegen: de Ieperstraat in het westen en de Hoogledestraat in het oosten. Het onderzoeksgebied wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van verschillende industriële gebouwen, waarvan er ook enkel aanwezig zijn in de onmiddellijke omgeving. Verder is het echter gelegen in een omgeving met een sterk landelijk karakter aangezien er zich vooral land- of tuinbouwgrond, onbegroeide grond en permanent hooiland bevinden.

Langs de wegen komen verschillende bewoningsconcentraties voor. Doorheen het landschap stromen verschillende beken zoals de Grijsperrebeek ca. 1km ten noorden, de Leenbosbeek ca. 1km ten oosten van het onderzoeksgebied en de Spanjaardsbeek ca. 1km ten zuiden ervan. Ten noordwesten van het onderzoeksgebied is een depressie aanwezig ter hoogte van het toponiem "Poperinge".

Figuur 11: Uittreksel van de topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor de geplande bodemingrepen (lichtblauw): overzicht (boven) en detail (onder). Respectievelijk aangemaakt op schaal 1:15000 en 1:2500. (Bron: NGI 2017)

3.1.2 HOOGTEVERLOOP

Kortemark ligt in het centrale deel van de provincie West-Vlaanderen, op de overgang tussen de Zandstreek in het noorden en de Zandleemstreek in het zuiden. Een kleine inham van de Polderstreek dringt er door tot Handzame.

De Zand- en Zandleemstreek beslaan ca. 7.750ha. Het reliëf is vlak tot zwak golvend, het hoogste punt van het noordelijk deel ligt op 51 m op het plateau van Wijnendale (gemidd. 15-20m), van het zuidelijk deel ligt op 31m (gemidd. 10-15 m). De bodems zijn overwegend lemig-zandgronden en licht-zandleemgronden, enkele zandgronden (gronden met verbrokkelde textuur B horizont en postpodzolen), zandleem- en kleigronden (gronden met sterk gevlekte textuur B horizont en hydromorfe gronden). Het landschapsbeeld is een halfopen cultuurlandschap met enkele hagen en bomenrijen, afwisseling van eerder kleine akkerland- en weilandpercelen, enkele bossen (Wijnendale en Koekelare), verspreide landelijke bewoning en kleine dorpskernen die de verzorgingsfunctie uitoefenen, 1/3 weiland en 2/3 akkerland.

De Polderstreek (ca. 250ha) vormt een lange, west-oost gerichte wig waarvan de punt reikt tot juist voorbij Handzamedorp. Het reliëf is zeer vlak, gemiddelde hoogteligging: 4,5m, met min. 4m en max. 5m. De bodems zijn zeekleigronden, meestal rustend op veen of, nabij de randen, op licht zandleem of zand. Het landschapsbeeld is een open weidelandschap met slechts enkele percelen akkerland, noch bewoning, noch boomgroei.¹

Het gebied ten noorden van de baan Diksmuide-Torhout watert direct af naar de polders (Gistelmoere) via talrijke kleine beekjes. De rest behoort tot het bekken van de IJzer, via de Handzame.² Het onderzoeksgebied situeert zich in het IJzerbekken, in het deelbekken van de Handzamevallei.

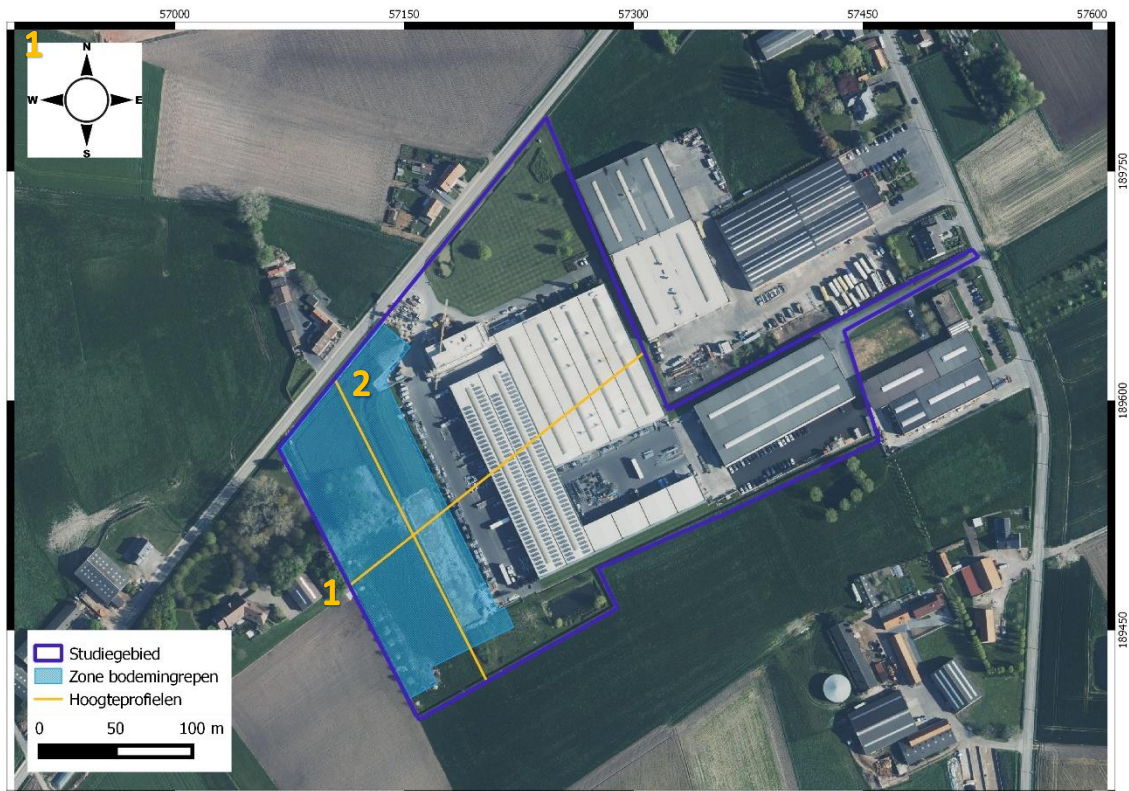
Van west naar oost kent het terrein maar enkele pieken en dalen. In het westen zien we de groene berm met een piek tot 21m TAW, gevolgd door de gracht met een dal tot 17,9m TAW, vervolgens is het terrein relatief vlak met een hoogte rond de 19m TAW.

Ten noord(oost)en van het onderzoeksgebied is een duidelijke depressie in het terrein aanwezig. Het gaat hier om de groeve van steenbakkerij Wienerberger voor de ontginning van klei. Verder is te zien dat de waterlopen in de omgeving van het onderzoeksgebied zich hebben ingesneden in het landschap.

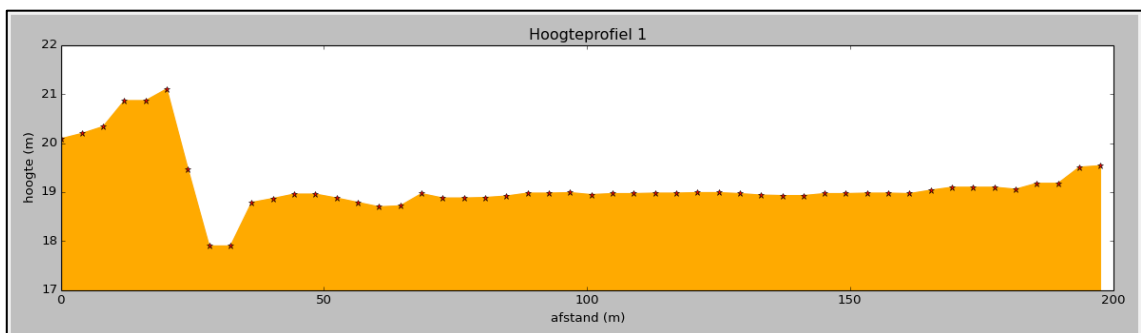
---

¹ Hubert P. 1961 Verklarende Tekst Bij Het Kaartblad Kortemärk 52 W, Brussel, pp. 9-10

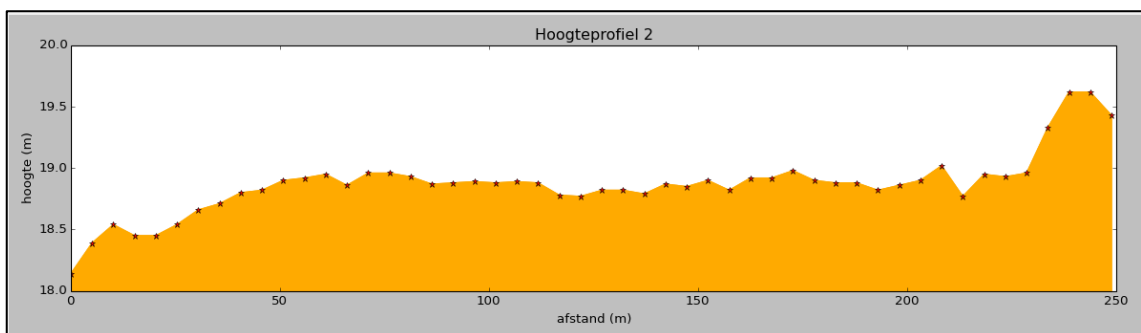
² Hubert P. 1961 Verklarende Tekst Bij Het Kaartblad Kortemärk 52 W, Brussel, p.17

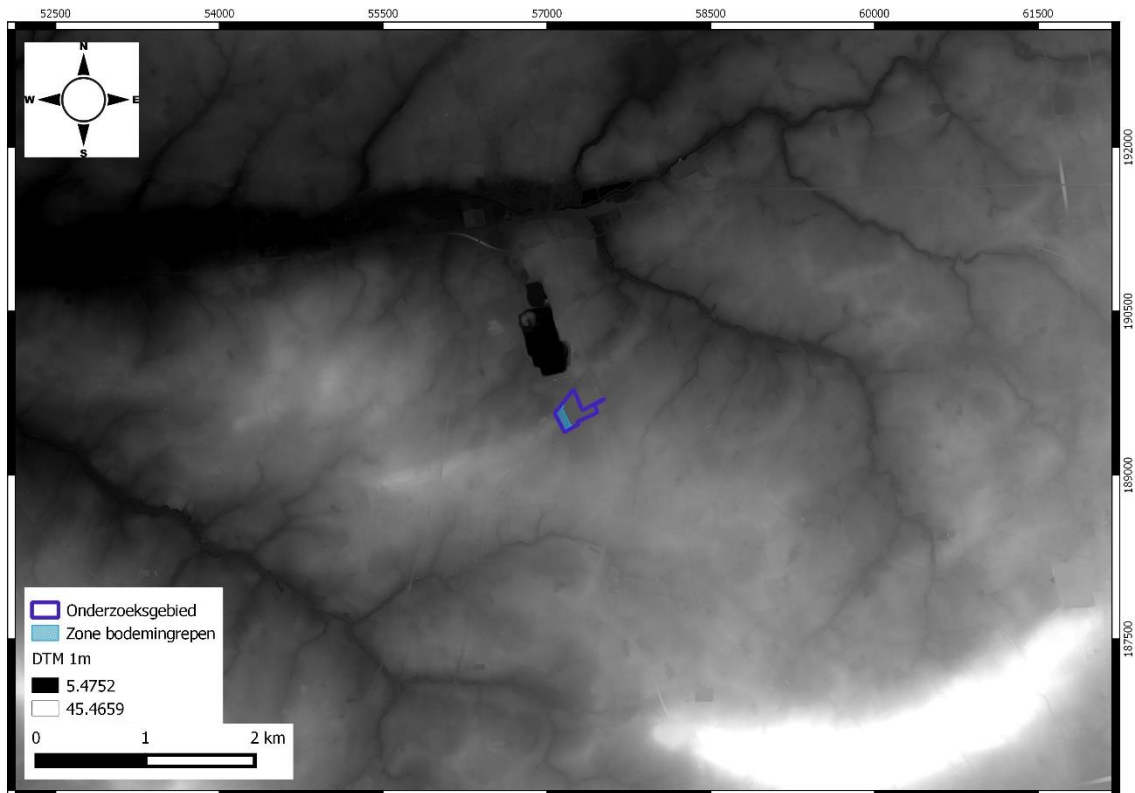
1

2

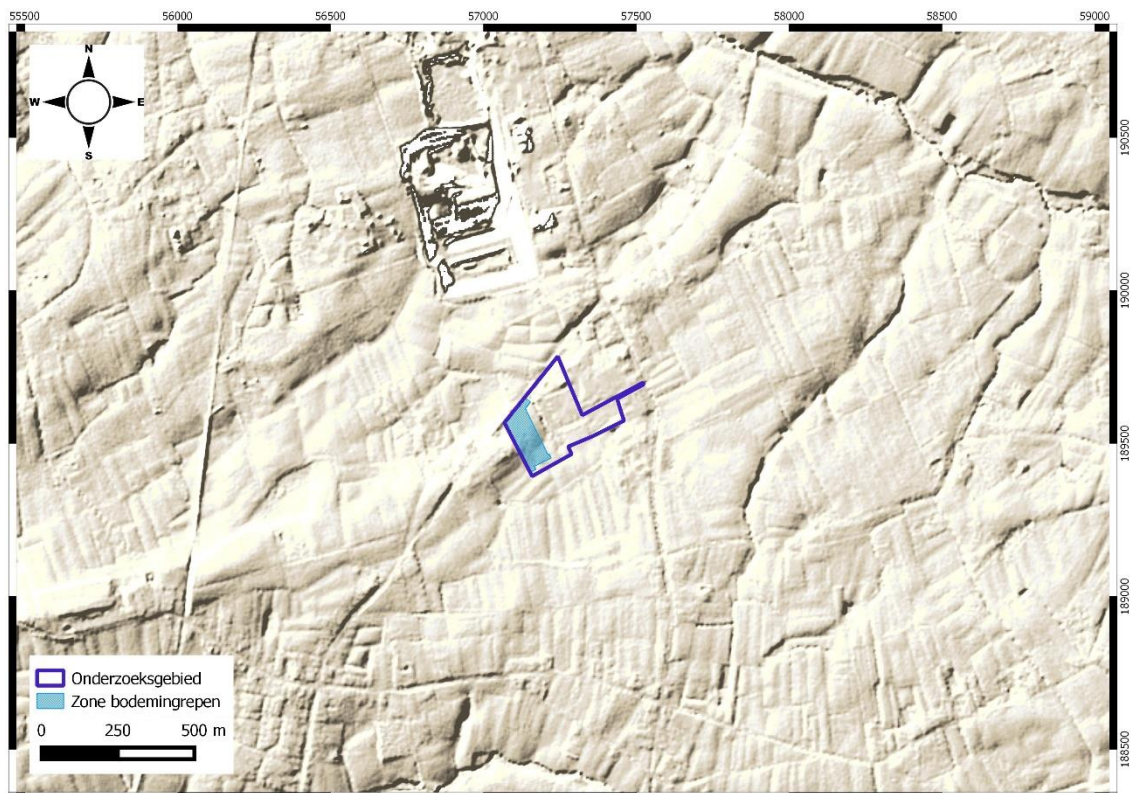

Figuur 12: Ortholuchtfoto (middenschalige winteropnamen, kleur, 2016) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw). De hoogteprofielen (oranje met nummer) zijn daaronder weergegeven als volgt: zuidwest-noordoost (1 - midden) en noordwest-zuidoost (2 - onder). Aangemaakt op schaal 1:2500. (Bron: Geopunt 2017)

Figuur 13: Overzichtskaart op schaal 1:35000 (boven) en detail op schaal 1:7500 (onder) van het DTM (1m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor de geplande bodemingrepen (lichtblauw). (Bron: Geopunt 2017)

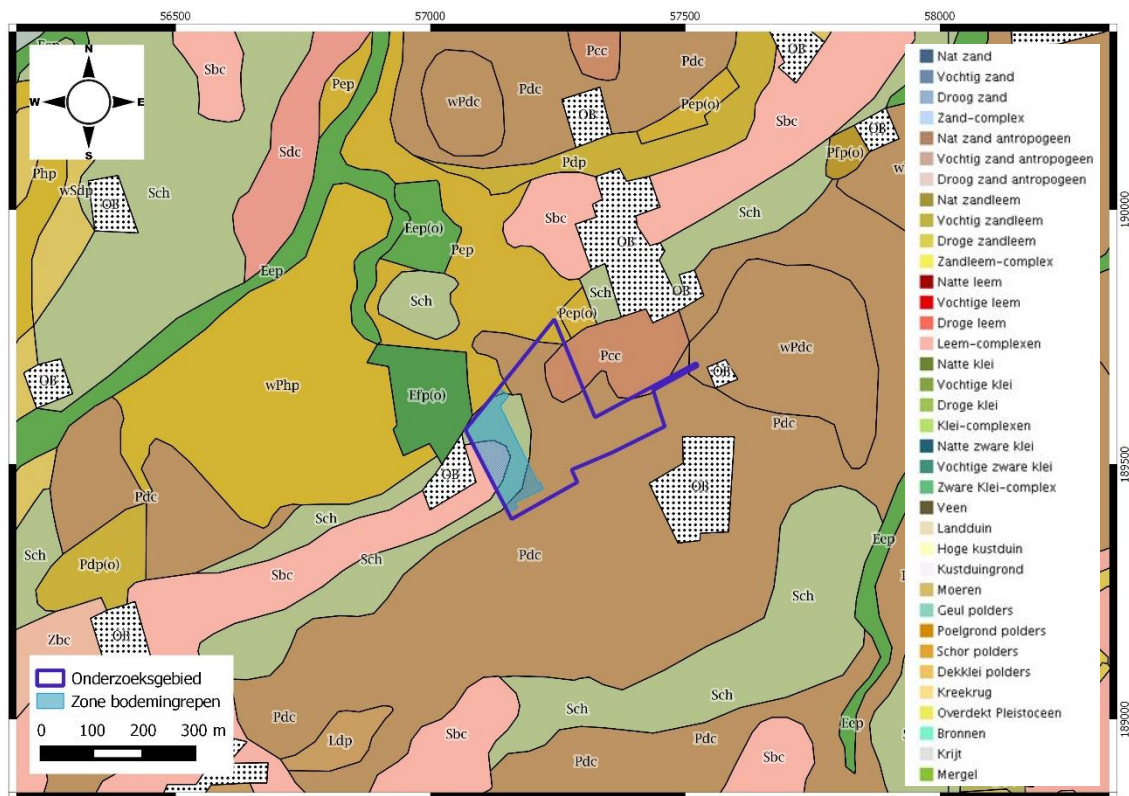

Figuur 14: Hillshade (afgeleid van DTM 5m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor de geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geopunt 2017)

3.2 BODEMKUNDIGE SITUERING

3.2.1 BODEMKAART

Figuur 15: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor de geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geopunt 2017)

Het onderzoeksgebied is gelegen in de zandleemstreek (zie boven).

De uiterste noordoost hoek van het onderzoeksgebied wordt op de bodemkaart aangeduid als **Pep-gronden**. Dit zijn natte gronden op lichte zandleem. Het gaat om een natte regosol. De Ap is 20-30 cm dik, (zeer) donker grijsbruin, met kleine roestvlekken in het onderste deel. De overgang naar de Cg is scherp. Rond 100 cm diepte komt soms een G horizont voor. Deze gronden zijn veel te nat in de winter en in de lente en fris in de zomer.

Ten zuiden hiervan toont de bodemkaart **Pcc-gronden**. Dit zijn matig droge licht-zandleemgronden met verbrokkelde textuur B horizont. Het profiel bestaat uit gedegradeerde grijsbruine podzolachtige grond. De Ap is dik (30 cm). De textuur B is zwak ontwikkeld en begint op 60-70 cm. De meeste profielen bevatten enkele ijzeraanrijningsknolletjes. Roestverschijnselen beginnen vanaf 60 cm. De waterhuishouding is goed.

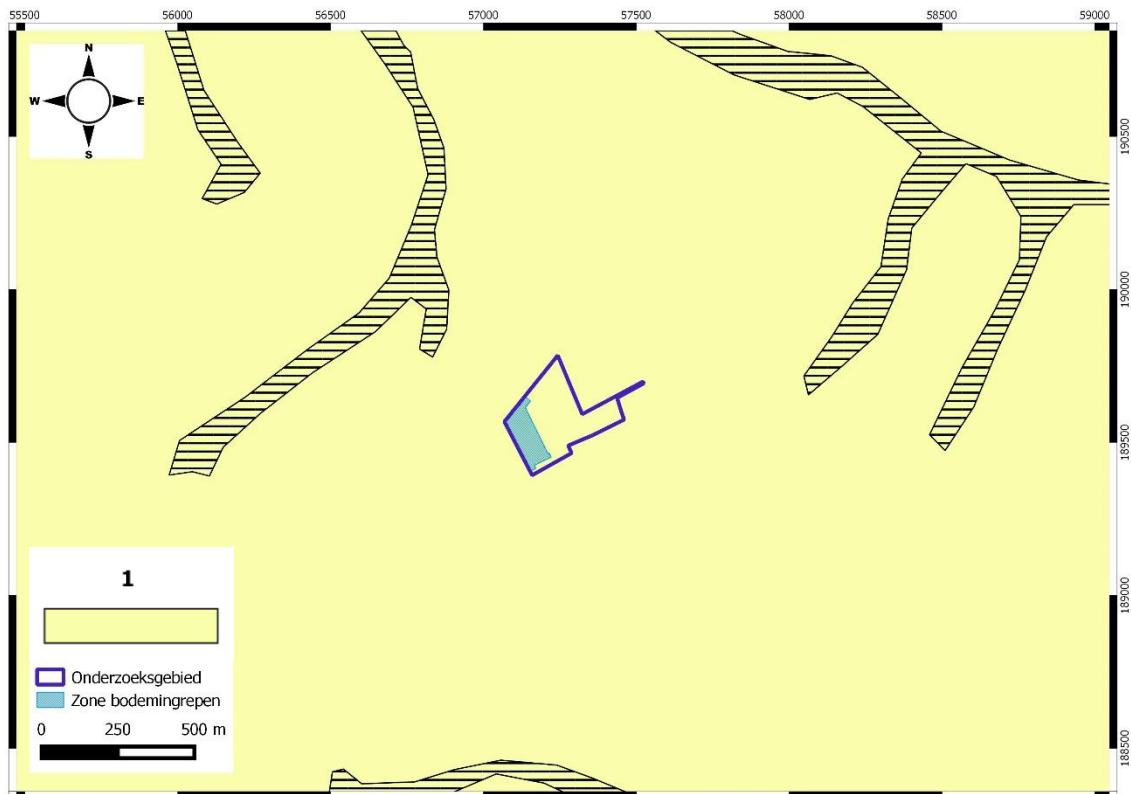
Het grootste deel van het terrein wordt aangeduid als **Pdc-gronden**. Dit zijn matig natte licht-zandleemgronden met verbrokkelde textuur B horizont. Het profiel bestaat uit hydromorfe gedegradeerde grijsbruine podzolachtige grond (zie Pcc). Roestverschijnselen beginnen tussen 40 en 60 cm. De waterhuishouding is te nat in de winter, soms iets te droog in de zomer.

In het westen worden **Sch-gronden** aangegeven. Dit zijn matig droge lemig-zandgronden met verbrokkelde humus of/en ijzer B horizont. postpodzol. De Ap (35-50 cm) bestaat uit donker bruingrijs, humeus lemig zand. Hierin is meestal het bovenste deel van de sterk opgeloste humus

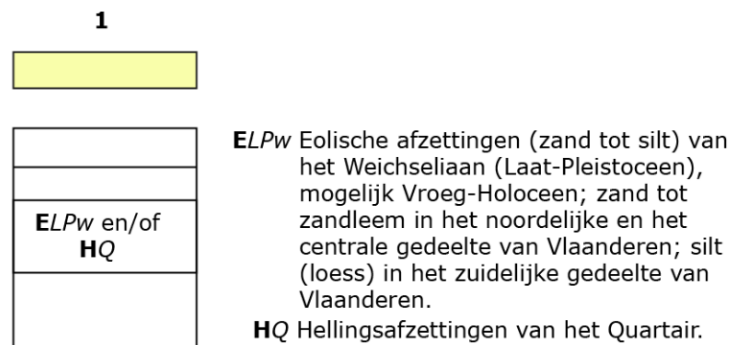
B verwerkt. Op ca. 50 cm vangt een (soms iets verkitte) bruine B aan, met zandtextuur, hij reikt tot aan de gegleyifieerde zone, die op 60-90 cm begint. De waterhuishouding is goed in de winter, te droog in de zomer.

In het uiterste westen tenslotte zijn **Sbc-gronden** te zien. Dit zijn droge lemig-zandgronden met verbrokkelde textuur B horizont. Het profiel bestaat uit gedegradeerde grijsbruine podzolachtige grond. De Ap is 20-30 cm dik, donker grijsbruin, hij rust soms op B horizont met een bruinachtige kleur. De textuur B begint op 70-90 cm en bestaat uit duidelijke, kleihoudende banden gescheiden door zandiger materiaal. Roestverschijnselen beginnen tussen 90 en 120 cm. De waterhuishouding is te droog 's zomers.

3.2.2 QUARTAIRGEOLOGISCHE KAART

Figuur 16: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:200.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geopunt 2017)

Figuur 17: Quartair geologische sequentie ter hoogte van het onderzoeksgebied: type 1. (Bron: Geopunt 2017)

Volgens de Quartair geologische kaart (1/2000 000) zijn er geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen aanwezig bovenop de Pleistocene sequentie (1) ter hoogte van het onderzoeksgebied.

Op de quartair geologische kaart (1/50 000) zijn ter hoogte van het onderzoeksgebied sequenties 4 en 5 aangegeven. Sequentie 4 wordt verklaard in de legende als zandige tot zandlemige eolische afzettingen mogelijks met een alternatie van zand- en siltlagen onderaan uit het Weichseliaan (Formatie van Gent). Sequentie 5 heeft boven deze eolische afzettingen een Holoceen pakket lemig tot zandlemig materiaal zonder profielontwikkeling ontstaan door hellingsprocessen.

De Formatie van Gent komt algemeen verspreid voor in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied met uitzondering van de kustvlakte, de huidige alluviale vlaktes, het gebied aan de voet van de meeste hellingen en op die plaatsen waar het Tertiair substraat dagzoomt. De dikte schommelt doorgaans rond de 2 m. De eolische afzettingen hebben in sommige regio's van het karteringsgebied een tweeledige opbouw: een topgedeelte dat bestaat uit een homogeen sedimentenpakket en een basisgedeelte dat bestaat uit een alternerend complex van grof en fijnkorrelige lagen.

Het homogeen sedimentenpakket is steeds aanwezig. Deze afzettingen bestaan uit een homogeen sedimentenpakket, evenwel met variërend textuur naargelang de lokalisatie. Ze zijn quasi uniform zandig in het Zandgebied, met zandige en silteuze subpakketten, evenwel gradueel in elkaar overgaand in het Overgangsgebied. De variaties in de korrelgrootte binnen het Overgangsgebied zijn het gevolg van het gelijktijdig transporteren van silten zanddeeltjes door verstuingen en grondstromingen (basal flow, De Ploey, 1977).

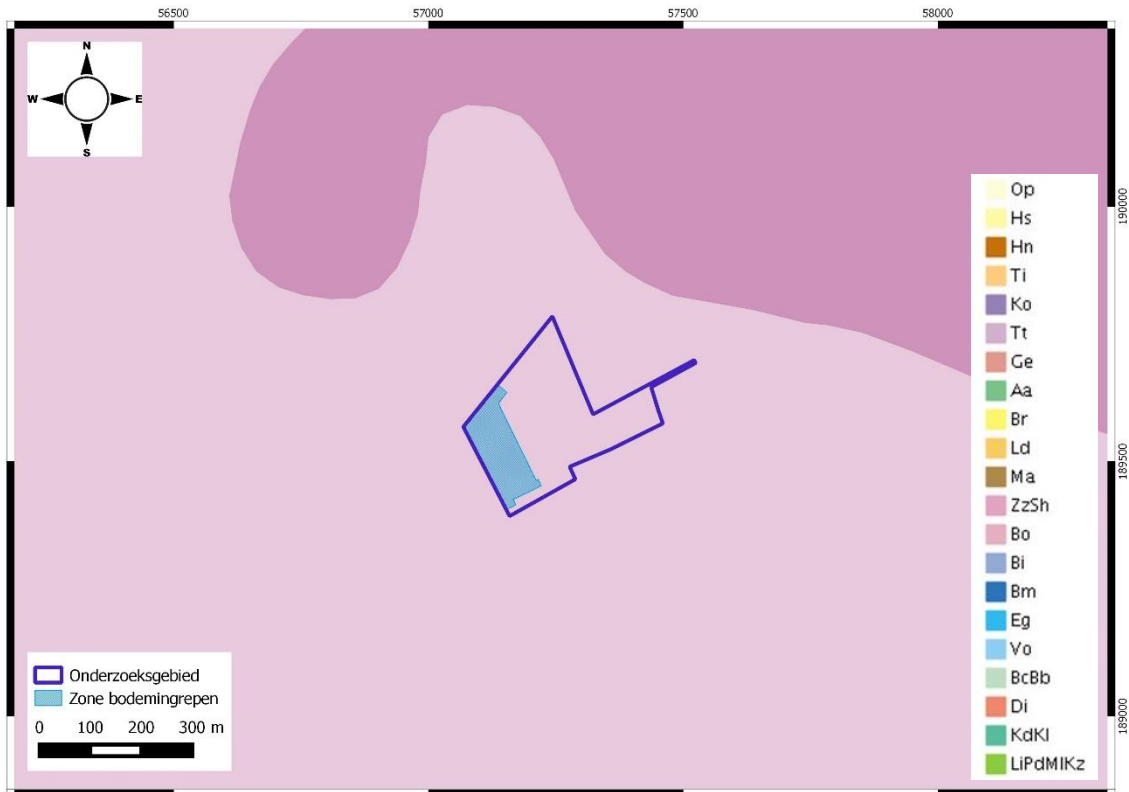
Het alternerend complex wordt in het karteringsgebied onder twee verschillende vormen aangetroffen.

- Enerzijds als een ritmisch gelaagd geheel van leem- en zandlagen met duidelijk onderscheidbare laagvlakken, subhorizontaal en onregelmatig van karakter. De leemlagen zijn intern gestratificeerd met onder meer kleiige laagjes en zandlaminae. Deze afzettingen worden in de Belgische literatuur als niveo-eolisch omschreven.
- Anderzijds als een geheel waarin de eolische afzettingen doorspekt worden met herwerkt Tertiair materiaal. De herwerkte Tertiaire sedimenten kunnen zelfs dominant worden aan de basis. Het alternerend complex is in eerste instantie ontstaan ingevolge eolische sedimentatie op besneeuwde, natte of vochtige plaatsen. In een latere fase hebben zich secundaire verplaatsingen voorgedaan, waarbij massabewegingen, afvloeiingen maar ook verticale bewegingen hebben plaatsgehad. Het homogeen karakter van de eolische afzettingen bovenaan is toe te schrijven aan een algemene verdroging van het klimaat naar het glaciaal maximum toe. In deze omgeving primeerden de zuiver eolische processen.

De hellingsafzettingen daterend van het Pleistoceen betreffen een combinatie van massabewegingafzettingen en afspoelingsedimenten. Een afspoeling ontstaat onder optimale omstandigheden van plotselinge intense wateraanvoer als gevolg van de ondoordringbaarheid van de grond die kan optreden bij verzadiging, bij uitdroging, bij vriezen en dooien. De massabewegingproducten bestaan doorgaans uit silteuze lagen waarin effen, subhorizontaal golvende tot schuin golvende kleiige laminae en/of humeuze banden voorkomen. Dunne intercalaties van zandig materiaal zijn eveneens aanwezig. In de massabewegingafzettingen

komen ook schelpgruis en vooral slakken zoals *Succinea oblonga* voor. Afspoelingsedimenten zijn doorgaans zandig, al dan niet met silteuze en kleiige laminae tot laagjes. In vele gevallen bevatten de sedimenten afbraakproducten afkomstig van oudere Pleistocene afzettingen, zoals in de wijde omgeving van Izenberge, of van het Tertiair substraat. Deze afbraakproducten zijn ook aanwezig in de massabewegingafzettingen (Bogemans en Baeteman 2006, pp. 14-15).³

3.2.3 TERTIAIRGEOLOGISCHE KAART

Figuur 18: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart (1:50.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geopunt 2017)

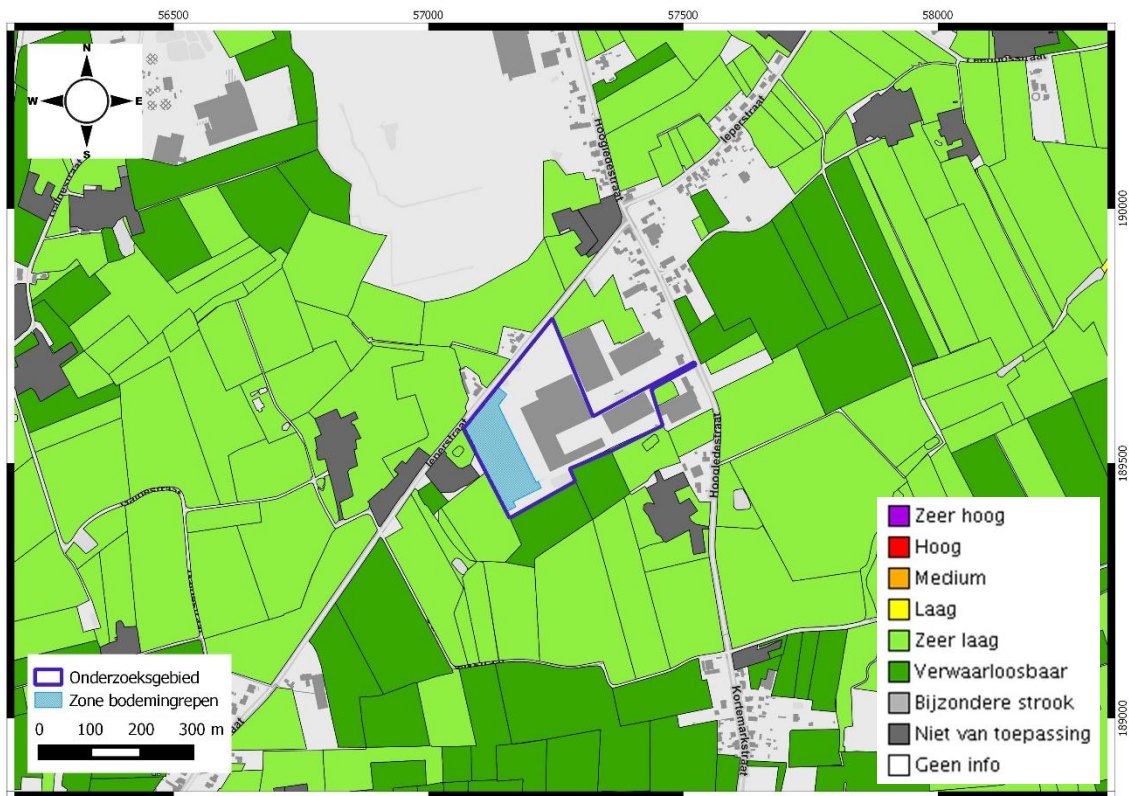
Het studiegebied is gelegen in de Formatie van Tielt en meer bepaald op het Lid van Egem. Dit bestaat uit grijsgroen zeer fijn zand met kleilagen en zandsteenbanken. De afzettingen zijn glauconiet- en glimmerhoudend. Het Lid van Egem werd afgezet in woelig water met sterke stroming en bevat veel fossielen die op zuurstofrijk water wijzen.

De Formatie van Tielt (genoemd naar de gemeente Tielt, West-Vlaanderen) is een mariene lithografische eenheid, die over het algemeen bestaat uit een zeer fijn zand, maar naar onder toe overgaat in een zeer fijnzandige grove silt. De Formatie van Tielt wordt van boven naar onder traditioneel onderverdeeld in het Lid van Egem (voornamelijk fijn zand) en het Lid van Kortemark (de zeer fijnzandige grove silt).⁴

³ Bogemans F. en Baeteman 2006: Toelichting bij de Quartair geologische kaart. Kaartblad 19-20 Veurne – Roeselare, Brussel.

⁴ Jacobs P., M. De Ceukelaire en De Geyter G. 2002: Toelichting bij de geologische kaart van België. Vlaams Gewest. Kaartblad 19-20 Veurne – Roeselare, Brussel: p. 22.

3.2.4 BODEMEROSIEKAART

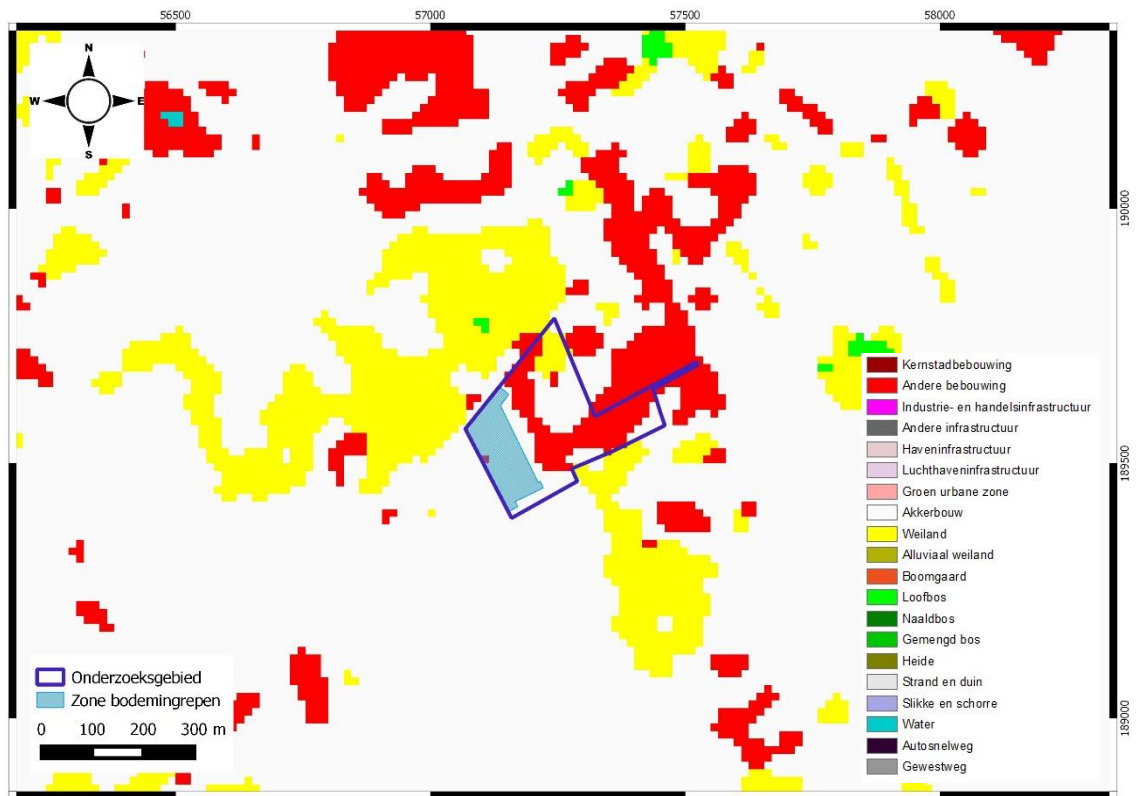

Figuur 19: Bodemerosiekaart op perceelsniveau met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw) op zwart-wit GRB. Aangemaakt op schaal 1:7500. (Bron: Geopunt 2017)

Voor het onderzoeksgebied is geen informatie beschikbaar op de potentiële bodemerosiekaart (2017). Dit is waarschijnlijk te wijten aan het feit dat het terrein reeds bebouwd en verhard is. De omliggende percelen, die een agrarische functie hebben, worden aangeduid met een verwaarloosbare tot zeer lage erosie. Gezien het reliëf van het terrein kan aangenomen worden dat ook ter hoogte van het te onderzoeken terrein de erosiegevoeligheid oorspronkelijk zeer laag tot verwaarloosbaar was.

In het algemeen gesteld kan een sterkere erosiegevoeligheid gekoppeld worden aan een sterkere helling van het terrein, hoewel ook bodemgebruik hierop een invloed heeft. De aanwezigheid van begroeiing zorgt immers voor een lagere erosiegevoeligheid. We willen hierbij ook opmerken dat hoe lager de erosiegevoeligheid is, hoe groter de kans is op een goede bewaring van het (archeologische) bodemarchief.

3.2.5 BODEMGEBRUIKSKAART

Figuur 20: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geopunt 2017)

Het onderzoeksgebied bevindt zich in een regio met een landelijk karakter waarin ook lokaal sterk bebouwde zones voorkomen. Het terrein zelf wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van bebouwing (rood) en akkerland (wit). Deze landbouwgrond valt samen met de huidige groenzones op het terrein, maar het kan in vraag gesteld worden of ze vandaag effectief deze functie vervullen aangezien ze op een bedrijventerrein met o.a. industriële hallen gelegen zijn.

De ruimere omgeving van het onderzoeksgebied wordt gekenmerkt door voornamelijk akkerland (wit) en weiland (geel). Dit weerspiegelt het landelijke karakter van de regio. In mindere mate komt ook bebouwing voor (rood). Sporadisch zijn er ook loofbos (lichtgroen) en wateroppervlakken aanwezig (blauw).

4 ASSESSMENTRAPPORT: HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Geraadpleegde bronnen hoofdstuk 4 met betrekking tot historische en archeologische voorkennis	Toelichting
Inventarissen	
Inventaris archeologische zone	Niet gelegen in of nabij archeologische zone
Inventaris gebieden waar geen archeologie te verwachten valt (GGA)	Relevant, cf. 4.1.1
Landschapsatlas, landschappelijk erfgoed	Niet aanwezig (<1km)
Inventaris bouwkundig erfgoed	Relevant, cf. 4.1.2
Beschermde stads- en dorpsgezichten	Niet aanwezig (<1km)
Inventaris historische stadskern	Niet aanwezig (<1km)
Centraal Archeologische Inventaris	Relevant, cf. 4.1.3
Wereldoorlog relictten	Relevant, cf. 4.1.2
Belgisch (verdwenen) molenbestand	Relevant, cf. 4.1.4
Cartografische bronnen	
Fricxkaart (ca. 1712)	Relevant, cf. 4.2.1
Ferrariskaart (ca. 1771-1778)	Relevant, cf. 4.2.2
Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)	Relevant, cf. 4.2.3
Vandermaelenkaart (1846- 1854)	Relevant, cf. 4.2.4
Popkaart (1842-1879)	Relevant, cf. 4.2.5
Ortholuchtfoto's	
Kleinschalige zomeropnamen, zwart-wit, 1971	Relevant, cf. 4.3
Kleinschalige zomeropnamen, kleur, 1979-1990	Relevant, cf. 4.3
Grootschalige winteropnamen, kleur, 2013-2015	Relevant, cf. 4.3

Figuur 21: Tabel met geraadpleegde bronnen voor hoofdstuk 4.

De omgeving van Kortemark is een van oudsher bewoond gebied. Dit getuigen de talrijke archeologische vondsten. Er werden o.m. talrijke vuurstenen voorwerpen aangetroffen bij opgravingen op de "Hoge Andjoen" te Werken. Via luchtfotografie zijn meerdere circulaire sporen waargenomen in zowel Handzame, Kortemark als Zarren, die worden geïnterpreteerd als het restant van de gracht die om een grafheuvel werd aangelegd. Van een aantal wegen of tracés is gekend dat ze waarschijnlijk een Romeinse oorsprong hebben. Zo gaat de Steenstraat (grondgebied Handzame en Werken) terug op een weg uit de Romeinse periode die Kassel (Noord-Frankrijk) via Brugge met Aardenburg (Nederland) verbindt. Uit de tweede helft van de

3de eeuw dateert een vondst van 102 munten in Werken. Deze schat werd op het einde van de 19de eeuw aangetroffen.

Handzame ("handas hamma" is ontstaan op een landtong in het inundatiegebied van "Hand". Wellicht in de 11de eeuw bevindt zich hier een haventje of losplaats waar schepen van middelgrote tonnenmaat bij hoogwater kunnen aanleggen. Het gehucht "Aarsgat" op de grens tussen Handzame en Kortemark, net ten zuiden van de Handzamevaart/Kreke(I)beek-Spanjaardsbeek, zou hiermee verband houden. De kooplieden voor de Torhoutse jaarmarkt varen over de IJzerkreek naar Handzame en trekken vandaar te voet naar Torhout waar ze onder meer het Vlaamse laken kopen. Van daaruit brengen ze hun goederen terug naar het economisch niet onbelangrijke Handzame, waar hun bewaakte schepen op de Vlaamse lakenvracht wachten. In een bevelschrift van ca. 795 door Lyderyck II, forestier van Vlaanderen, wordt de Handzamevaart "de rivier de Rura" genoemd.

Vanaf de middeleeuwen tot de Franse Revolutie behoort Kortemark tot de kasselrij van het Brugse Vrije onder het graafschap Vlaanderen. Kortemark vormt samen met het grootste deel van Handzame het "Ambacht Kortemark" (vanaf 1281) onder de heerlijkheid van het "Land van Wijnendale". Wijnendale - met Kortemark - is een appendante heerlijkheid in het Brugse Vrije en neemt de meeste bestuurlijke of zogenaamde 'politieke ordonnanties' van de kasselrijschepenen over. Op bestuurlijk vlak bezit het "Ambacht Kortemark" (vanaf 1281) een eigen baljuw, ondergeschikt aan de hoogbaljuw van Wijnendale. Hij houdt in hoofdzaak toezicht op de rechtspraak en is bevoegd voor de openbare orde. Hierin wordt hij bijgestaan door een amman, en een schepenbank of 'Wet' met een burgemeester en schepenen die zetelden als vierschaar. De griffie of het 'klerkschap' en het ammanschap zijn lenen van Wijnendale.

De "Heerlijkheid van Edewalle" bestaat uit 18 achterlenen die zich uitstrekken over het grondgebied van de huidige deelgemeentes Kortemark (noordwesten), Handzame en Zarren. Het middelpunt en meest bewoonde centrum van de heerlijkheid is het gehucht "Bescheewege" op de grens van Kortemark met Handzame. Daar staat ook de graanmolen, zogenaamd de "Bescheewegemolen", de herberg "Bescheewege" die fungeerde als wethuis en vierschaar, en het "Onser Vrouwen Cappelleken Borgherscheewege" dat een belangrijke rol zou spelen in het ontstaan van de latere proostdij en parochie Edewalle.

De vroegste vermelding van de heerlijkheid Edewalle dateert van 1274. De heerlijkheid is op dat moment het bezit van Boudewijn van Hiedewalle. In de 16de eeuw raakt Edewalle in het bezit van Don Juan de Matansa, die zichzelf consul van Spanje, heer van Tillegem, Edewalle, Aarsele, enz. mag noemen. Karel Filips de Matansa verkoopt in 1663 de heerlijkheid aan jonker Nikolaas Rommel, schepen van het Brugse Vrije. In 1671 komt Edewalle in het bezit van jonker Hubert-Arnold Audejans. In 1750 gaat de heerlijkheid over tot het geslacht van Huerne. Omstreeks 1800 huwt de laatste erfgename (van de gronden), Marie-Josephine van Huerne met baron Jean-Marie de Pelichy. Hun dochter huwt in 1828 met baron Louis-Jean Gilles en na haar dood voegt de baron haar naam toe aan zijn eigen naam omdat zij de laatste erfgenaam was van het geslacht de Pelichy. In 1869-1871 wordt, op vraag van de familie Gilles-de Pelichy, de proosdijkapel van Edewalle gebouwd nabij het "Edewallebos".

Op Kortemark situeren zich een aantal gehuchten. Het gehucht "Bosscheedewege" of "Bescheewege" op de grens met Handzame vormt voor de tweede helft van de 19de eeuw het centrum van de (voormalige) "Heerlijkheid van Edewalle". Het gehucht "Groene Spriet" is gelegen ten noorden van de Makeveldstraat. De gehuchten "Doorn" en "Vulderhoek" zijn gelegen ter hoogte van de Doornstraat. Het "Aarsgat", op de grens tussen Kortemark en

Handzame, zal tot in de 18de eeuw een belangrijke rol spelen als haven van Handzame. Het gehucht "Voshoek", in de zuidoostelijke hoek van de Staatsbaan en de Hoogledestraat, is aan het begin van de 21ste eeuw ingericht als bedrijventerrein. Het gehucht "Haaszakhoek"/ "Kruisstraat" is gelegen op de kruising van de Ieperstraat en de Hoogledestraat. Het gehucht "Huilaert" of "Huyllemeulenhoek" verwijst naar een oud gehucht ter hoogte van de weg Torhout-Kortemark-Amersvelde (Amersveldestraat). Het gehucht "Koutermolen" situeert zich ter hoogte van de "Koutermolen". Het gehucht "Helle" of "Elle" bezit in 1680 reeds een herberg zogenaamd "de Helle", een brouwerij "het Paradijs", een smidse en een molen. Dit gehucht is van oudsher gelegen langs de belangrijke middeleeuwse handelsweg die de jaarmarktsteden Brugge, Torhout en Ieper met elkaar verbond (Ieperstraat). In 1782 wordt echter de nieuwe kalsijde van Ieper naar het "Land van Belofte" (Hooglede) aangelegd waardoor de oude handelsweg doorheen "Elle" een onbelangrijke weg wordt.

Tot het begin van de 20ste eeuw is Kortemark een landbouwgemeente die op akkerbouw en veeteelt gericht is. In de 18de en de 19de eeuw zijn de windmolens een belangrijke economische bedrijvigheid. Vóór 1840 is er tevens een bloeiende lijnwaadnijverheid gebaseerd op thuisweverij. Aan het begin van de 20ste eeuw ontstaan te Kortemark verscheidene nijverheden zoals een conservenfabriek, een houtzagerij, steenbakkerijen, enz.

Eerste Wereldoorlog

- Duitse bezetting

Tijdens de Eerste Wereldoorlog nemen Duitse soldaten de gemeente in. In 1917 worden de bewoners uit hun huizen en uit de gemeente verdreven. De velden zijn omgewoeld tot gevechts- en verdedigingslinies. De "Flandern I-Stellung" loopt van de Handzamevaart over Hooglede en Sleihaage (Staden) naar Sint-Pieter op Ledegem. De "Flandern II-Stellung" loopt als hoofdweerstandslijn van Zarren (Kortemark) over Westrozebeke (Staden) naar Passendale. In het verlengde van de "Flandern I-Stellung" en ten noorden van de Handzamevaart die uit haar oevers was getreden (natuurlijke hindernis) loopt een verdedigingslinie "Hindenburglijn" langs de Bombeek tussen Handzame en Werken (Kortemark).

Aanvankelijk worden de Duitse gesneuvelden rond de kerk begraven. Later worden meerdere Duitse begraafplaatsen ingericht aan de Handzamestraat en in de buurt van de oude Markhoveweg.

In 1917 wordt de toren van de Sint-Bartholomeuskerk tot ontploffing gebracht, waardoor ook de rest van de kerk gedeeltelijk vernield wordt. In augustus 1917 vindt het Engels zomeroffensief plaats, zij schieten obussen af op Zarren en later op Handzame, maar ook Kortemark deelt in de schade. Op 12 augustus wordt het station beschoten. In de nacht van 15 augustus vallen er obussen vlak voor de kerk. De kerkschatten worden in veiligheid gebracht in Torhout.

- De bevrijding

De vallei van de Handzamevaart - deze staat onder water en is verbonden met de overstroomde IJzervallei - is van groot strategisch belang. De verovering van de Krekevallei in het najaar van 1918 impliceert de omsingeling van Diksmuide. De daarop volgende doorstoot naar Torhout en Brugge heeft de vrijmaking van de kust tot gevolg. Op 29 september 1918, na de val van het "Houthulstbos" ("Flandern II-Stellung"), zetten de Duitsers de aftocht in en wordt Klerken (Houthulst) zonder noemenswaardige tegenstand heroverd door de geallieerden. Net na de middag verkennen de geallieerden Werken via de Steenstraat, maar de brug over de

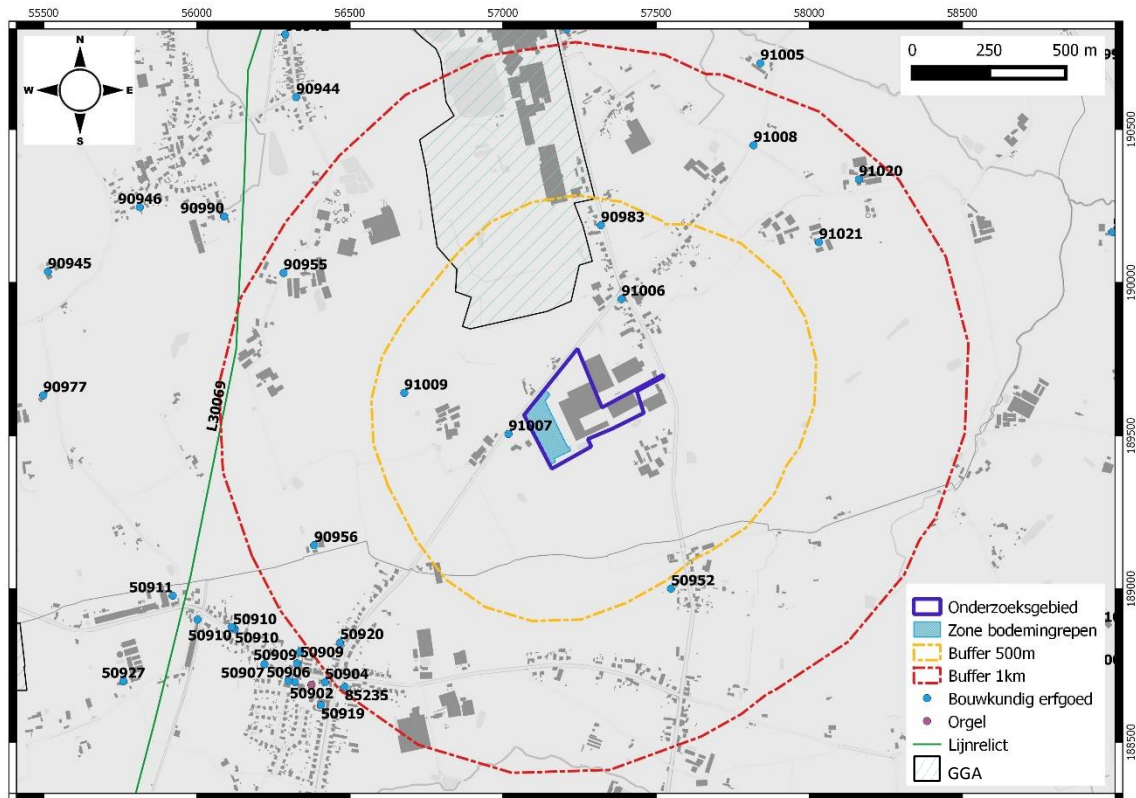
Handzamevaart is vernield en de "Broeken" van de Handzamevaart staan onder water. De legerleiding beveelt om een aanval op Werken uit te voeren om te kunnen doorstoten tot het gehucht "Schuddebeurze" (aan de Steenstraat, ter hoogte van de Schuddebeurzewegel) om zo de baan Kortemark-Edewalle-Belhutte (Koekelarestraat op grondgebied Kortemark en Handzame) te bezetten. Deze aanval moet echter worden uitgevoerd via drie smalle, onbeschermde en blootliggende wegen in de "Broeken" van de Handzamevaart. De aanval om 19u35 mislukt, maar om 23u wordt een nieuwe aanval uitgevoerd. Deze aanval wordt afgebroken omwille van hevig Duits artillerievuur en "Minenwerfers". Van 2 tot 13 oktober houdt het 20ste Linierement de sector Zarren in handen. De frontlijn loopt dan langs de Handzamevaart vanaf het op 29 september heroverde Diksmuide tot Zarren en vandaar zuidwaarts langs de "Flandern I-Stellung". De geallieerden voeren vanuit Zarren talrijke verkenningsopdrachten in de richting van de Handzaamse gehuchten "Amersvelde" en "Kruisstraat" uit. Op 14 oktober wordt een aanval ingezet op de "Flandern I-Stellung". Deze aanval vindt plaats ten zuiden van de spoorlijn Lichtervelde-Veurne, de Duitse stellingen ten noorden van deze spoorlijn worden aanvankelijk ongemoeid gelaten. Vanuit het smallere overstromingsgebied ter hoogte van het gehucht "Aarsgat" (grens Handzame en Kortemark) wordt de "Hindenburglijn" vanuit het oosten aangevallen. Deze omsingelingstactiek van de geallieerden op de Duitse "Flandern I-Stellung" is bedacht door generaal Michel en wordt ook wel het "Manoeuver van Torhout" genoemd. Bij deze aanval worden Handzame, Kortemark en Roeselare bevrijd. Twee dagen later begint de Duitse aftocht en worden Werken en Torhout bevrijd. Bij de herdenking van de bevrijding van Kortemark door het 10de Linierement op 14/10/1918 in 1954 wordt de "Verbindingsstraat" omgedoopt in de 10de-Linie-Regimentstraat.

Tweede Wereldoorlog

Tijdens de Tweede Wereldoorlog is de gemeente opnieuw ingenomen door Duitse soldaten die er ingekwartierd zijn. Op de "Gitsberg" (Gits, Hooglede) wordt een lanceerbasis voor vliegtuigen met de V1 aan boord gebouwd. Dit gebeurt 'met de hulp van politieke gevangenen, maar dit project wordt nooit voltooid. Toch valt er op 20 juli 1944 een V1 neer achter een hoeve in de Hoogeldestraat en op 25 juli in de Amersveldestraat. Vanaf 7 augustus worden Russische krijgs- en politieke gevangenen overgebracht uit het Britse Kanaaleiland Alderney. Ze worden ondergebracht in de school van Markhove, van waaruit ze worden ingezet bij de bouw van V1-basissen in de wijde omgeving. Op 1 september 1944 ontsnappen 42 gevangenen uit het kamp Markhove. Zeven gevangenen liggen begraven op de gemeentelijke begraafplaats.

De Engelsen willen het verkeer van de Duitsers in de war sturen en beschieten het station en de belangrijkste kruispunten. Op 20 juli wordt het station van Kortemark hevig gebombardeerd. Het station en enkele huizen worden beschadigd. Niemand wordt gewond omdat de meeste mensen zich in de kerk bevinden voor een 'boetedoening'. Uit dankbaarheid gaat in Kortemark na de oorlog een jaarlijkse processie uit ter ere van Onze-Lieve-Vrouw van Troost. Op 7 september 1944 worden de Duitsers verdreven en wordt Kortemark zonder strijd bevrijd door Canadese, Poolse en Engelse soldaten.

4.1 INVENTARISSEN ONROEREND ERFGOED

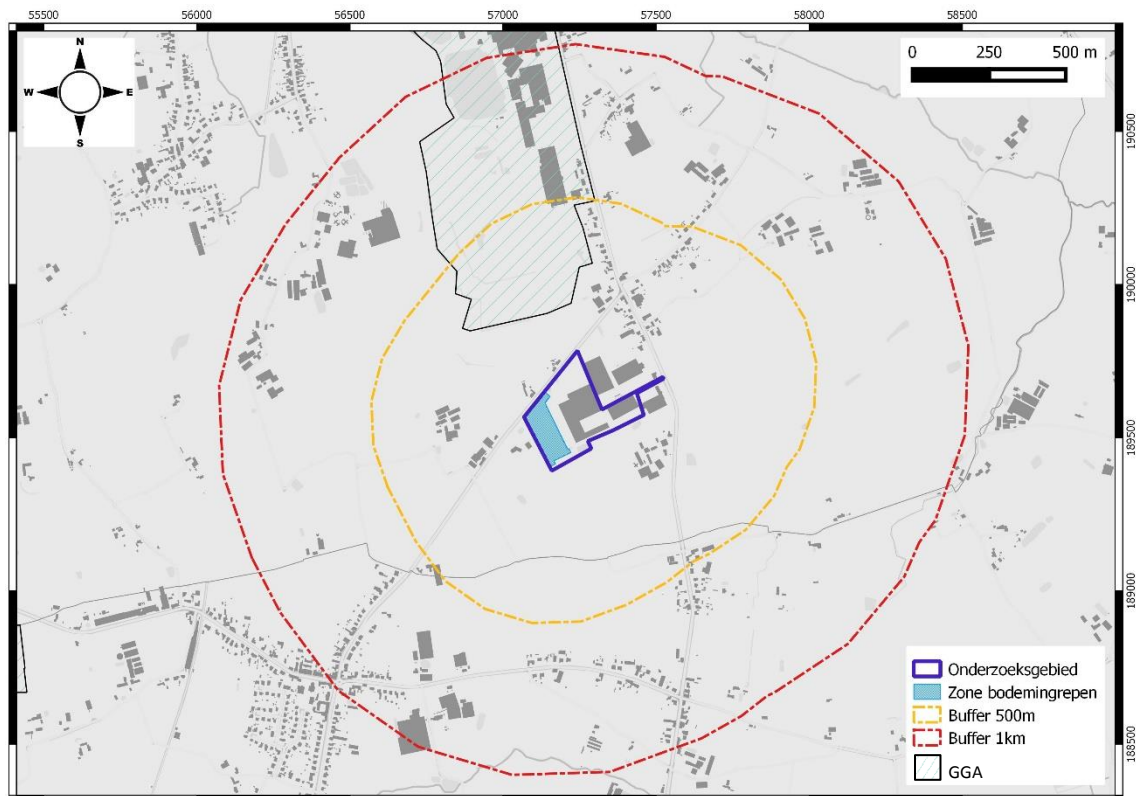
Figuur 22: Overzichtskartaal Inventarissen Onroerend Erfgoed met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geoportaal 2017)

De overzichtskartaal van het Geoportaal Onroerend Erfgoed geeft voor het gebied onmiddellijk grenzend aan het te onderzoeken terrein geen melding van archeologische zones, cultuurhistorische landschappen, beschermde stads- of dorpsgezichten, landschappelijk erfgoed of wereldoorlog relicten/zones. Het onderzoeksgebied is wel omgeven door bouwkundig erfgoed en een zone waar geen archeologie meer te verwachten valt.

Aangezien de onmiddellijke relevantie van aanwezig erfgoed in de omgeving van het onderzoeksgebied afneemt wanneer de afstand tot dit terrein toeneemt, zal in deze studie enkel dieper ingegaan worden op de erfgoedwaarden die zich binnen een straal van maximaal 500m rondom het onderzoeksgebied bevinden. Erfgoedwaarden binnen een afstand van maximaal 1km rondom het onderzoeksgebied worden enkel vermeld in de overzichtstabel.

4.1.1 GEBIEDEN GEEN ARCHEOLOGIE

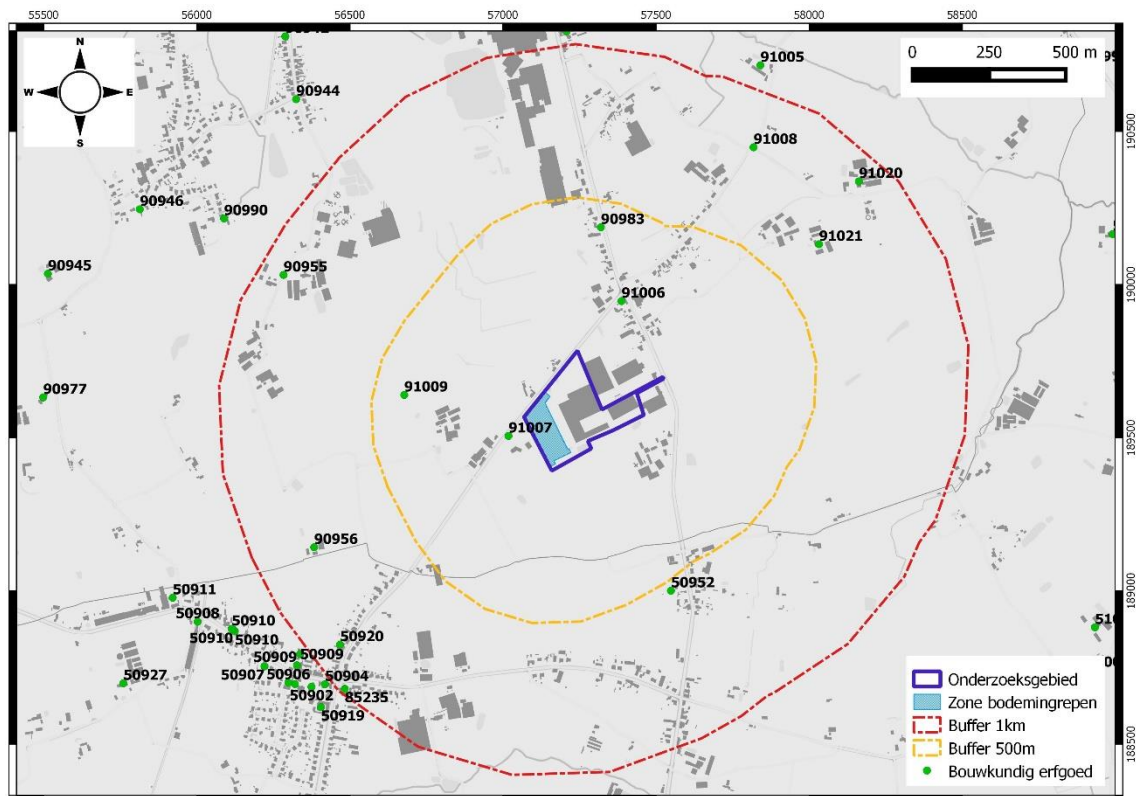
Volgens ministerieel besluit van 30 november 2016 (ID: 5994) wordt een groot terrein ten noordwesten van het onderzoeksgebied erkend als gebied waar geen archeologie meer te verwachten valt. Deze zone valt samen met een depressie in het landschap die kon opgemerkt worden op het hoogtemodel. Het gaat hier om de kleigroeve van de steenbakkerij Wienerberger die zich langs de Hoogledestraat bevindt. Door de noodzakelijke, diepe uitgravingen voor deze ontginningen werd het archeologisch bestand er vernietigd.

Figuur 23: Overzichtskartaal met aanduiding van gebieden waar geen archeologie meer te verwachten valt (gearceerd) in de omgeving van het onderzoeksgebied (donkerblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geoportaal 2017)

4.1.2 INVENTARIS BOUWKUNDIG ERFGOED

In de omgeving van het onderzoeksgebied is bouwkundig erfgoed aanwezig dat getuigt van de eerder recente geschiedenis van Kortemark. Het betreft dan ook hoofdzakelijk structuren die dateren uit de late 19de eeuw en vroege 20ste eeuw en gerelateerd zijn aan bewoning en/of religieuze activiteiten.

Figuur 24: Overzichtskartaal met bouwkundig erfgoed (groen) in de omgeving van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor bodemingrepen (lichtblauw). (Bron: Geoportaal 2017)

ID	Locatie	Omschrijving	Datering	Status
91007	Ieperstraat zn, Kortemark	Mariakapelletje: pijlerkapel	WO II	Vastgesteld 5/10/2009 Bewaard
91009	Ieperstraat 82, Kortemark	Hoeve: boerenwoning, hoeve, schuur, stallen	Vierde kwart 19 ^{de} eeuw, vóór WO I	Vastgesteld 5/10/2009 Bewaard
91006	Ieperstraat 75, Kortemark	Herberg Het Vliegend Peerd: gevelniskapel, herberg	Vóór WO I, WO I	Vastgesteld 5/10/2009 Bewaard
90983	Hoogledestraat zn, Kortemark	Kapel toegewijd aan Onze-Lieve- Vrouw van Fatima: betreedbare kapel	Na WO II	Vastgesteld 5/10/2009 Bewaard
91008	Ieperstraat zn, Kortemark	Mariakapelletje Doo-man: staakkapel	Eind 19 ^{de} – begin 20 ^{ste} eeuw	Vastgesteld 5/10/2009 Bewaard
91020	Leenbosstraat 15, Kortemark	Hoeve, in de jaren 1920: boerenwoning, hoeve, mestvaalt, schuur, stal	Interbellum	Vastgesteld 2/10/2009 Bewaard
91021	Leenbosstraat 20, Kortemark	Achteringelegen hoeve: boerenwoning, hoeve, schuur, stal	Tweede helft 19 ^{de} eeuw	Vastgesteld 5/10/2009 Bewaard

ID	Locatie	Omschrijving	Datering	Status
50952	Kortemarkstraat 37, Hooglede	Hoeve met losse bestanddelen: boerenwoning, hagen, hoeve, schuur, stal	19 ^{de} eeuw	Verbouwd of gesloopt
85235	Amersveldestraat 45, Hooglede	Hoeve: boerenwoning, hekken, hoeve, schuur, stal	Derde kwart 18 ^{de} eeuw, 19 ^{de} eeuw, WO II	Vastgesteld 5/10/2009 Bewaard
50920	Delaeystraat 77, Hooglede	Boerenarbeiderswoning	19 ^{de} eeuw	Vastgesteld 5/10/2009 Bewaard
90956	Galgestraat 17, Kortemark	Hoeve Hillegoed: bakoven, boerenwoning, hoeve	19 ^{de} eeuw, vóór WO I, na WO II	Vastgesteld 5/10/2009 Bewaard

Figuur 25: Overzichtstabel bouwkundig erfgoed.

Net ten westen buiten de grenzen van het onderzoeksgebied bevindt zich een Mariakapelletje (ID: 91007) in de Ieperstraat. Het is een geel- en roodbakstenen kapel met een beglaasde mijterboogvormige nis onder laag zadeldak. De kapel dateert uit ca. 1944 en draagt het opschrift “STA ONS BIJ O MOEDERMAAGD” in blauwe hardsteen.

Figuur 26: Mariakapelletje (ID: 91007). (Bron: Inventaris Onroerend Erfgoed 2017)

Ten westen van het onderzoeksgebied bevindt zich een achterin gelegen hoeve (ID: 91009) uit het einde van de 19de of het begin van de 20ste eeuw. Ze werd voor het eerst weergegeven op de Vandermaelenkaart. Het gaat om een roodbakstenen structuur onder zadeldak. Ten noorden van het erf bevindt zich een boerenhuis met geïncorporeerde stalling, ten oosten een schuur en ten westen een stalling.

Figuur 27: Hoeve (ID: 91009). (Bron: Inventaris Onroerend Erfgoed 2017)

Ten noorden van het onderzoeksgebied bevindt zich de voormalige herberg Het Vliegend Peerd (ID: 91006). De naam vinden we terug in het geschilderd opschrift in de puilijst van het rode bakstenen gebouw onder pannen zadeldak. Het gebouw heeft ook een muurkapelletje en kruisje. De herberg zou volgens het kadaster gebouwd zijn in 1905 op de hoek van de “Steenweg naar Hooglede” en de “Steenweg naar Staden”, respectievelijk de huidige Hoogledestraat en Ieperstraat. In 1914 werd het huis uitgebreid en werden er ook nutsgebouwen voorzien.

Figuur 28: Herberg Het Vliegend Peerd (ID: 91006). (Bron: Inventaris Onroerend Erfgoed 2017)

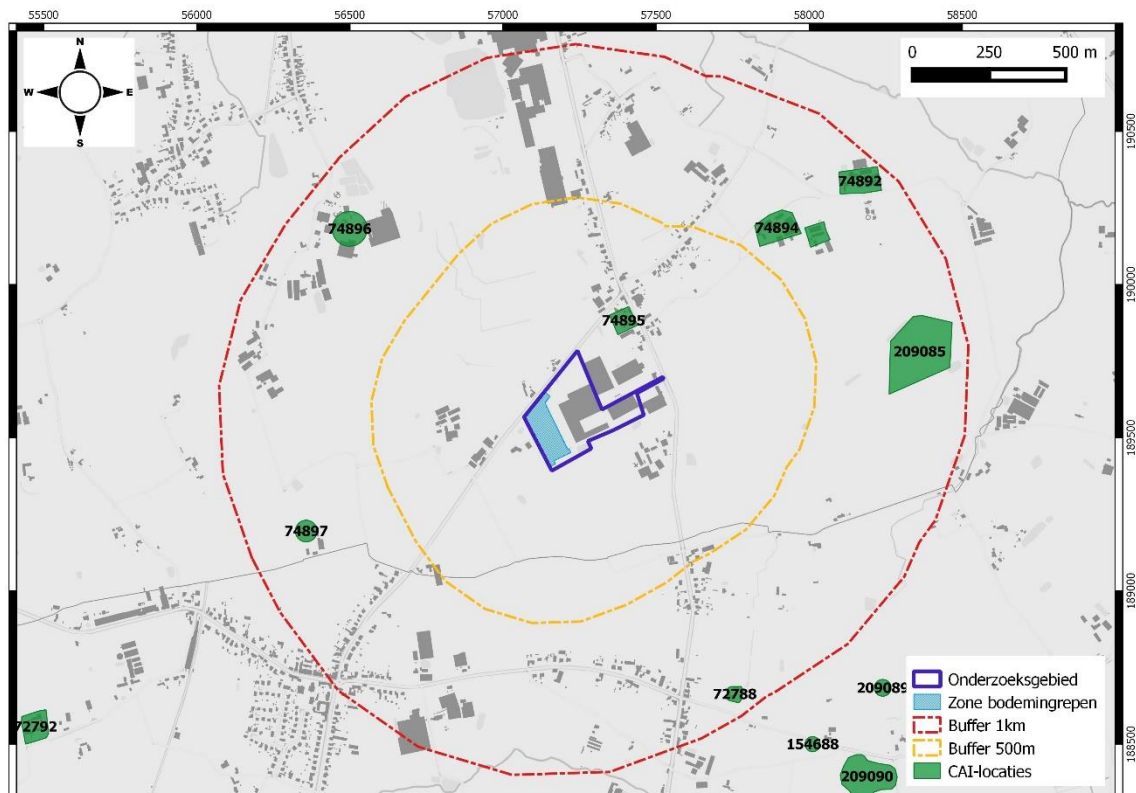
Ten noorden van deze herberg vinden we een kapel die toegewijd is aan Onze-Lieve-Vrouw van Fatima (ID: 90983). Het gaat om een open en betreedbare, rechthoekige kapel uit gele baksteen en rode sierbaksteen onder tentdak. De muuropeningen zijn spitsboorvormig en in de kapel is een glasraam aanwezig met voorstelling van O.L.V. van Fatima. De kapel werd gebouwd na de Tweede Wereldoorlog als dank voor de bescherming. In 2007 werd ze hersteld.

Figuur 29: Kapel toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw van Fatima (ID: 90983). (Bron: Inventaris Onroerend Erfgoed)

4.1.3 CENTRAAL ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS

Figuur 30: Overzichtskaart met aanduiding van CAI-locaties (groen) rondom het onderzoeksgebied (donkerblauw). Aangemaakt op schaal 1:30000. (Bron: CAI 2017)

Binnen een straal van 500m rondom het onderzoeksgebied is slechts 1 CAI-locatie bekend. Ook in de ruimere omgeving van het terrein zijn meldingen eerder schaars. Voor deze studie wordt

gekeken naar de meldingen die zich binnen een afstand van 1km tot het onderzoeksgebied bevinden.

ID	Locatie (nauwkeurig tot op 15m)	Omschrijving	Datering	Afstand tot terrein (m)
74895	Hoogledestraat zn, Kortemark	Hoogledestraat I. Alleenstaande site met walgracht waarvan de omgrachting niet meer bewaard is.	Late middeleeuwen (indicator cartografie: Popp)	ca. 143m
74897	Galgestraat zn, Kortemark	Galgestraat II: Hoeve Hillegoed. Alleenstaande site met walgracht waarvan de omgrachting niet meer bewaard is.	Late middeleeuwen (indicator cartografie: Popp)	ca. 770m
74896	Galgestraat zn, Kortemark	Galgestraat I. Alleenstaande site met walgracht waarvan omgrachting niet meer bewaard is.	Late middeleeuwen (indicator cartografie: Popp)	ca. 770m
74894	Ieperstraat 57, Kortemark	Haaszakhoek. Alleenstaande site met walgracht waarvan noch de gebouwen noch de omgrachting bewaard zijn.	Late middeleeuwen (indicator cartografie: Popp)	ca. 530m
74893	Leenbosstraat 20, Kortemark	Haaszakhoek. Alleenstaande site met walgracht waarvan noch de gebouwen noch de omgrachting bewaard zijn.	Late middeleeuwen (indicator cartografie: Popp)	ca. 645m
74892	Leenbosstraat 15, Kortemark	Ter Krabbaarde Hve. Alleenstaande site met walgracht waarvan noch de gebouwen noch de omgrachting bewaard zijn.	Late middeleeuwen (indicator cartografie: Popp)	ca. 830m
209085	Nabij Oude Zeedijkstraat, Kortemark	WOE-12. Versterking uit de Wereldoorlogen bestaande uit Duitse trainingsloopgraven en kunstmatige bomkraters (luchtfoto).	20 ^{ste} eeuw	ca. 745m
72788	Amersveldestraat 22, Hooglede	Lokkedijze. Alleenstaande site met walgracht waarvan de gebouwen en gracht zeker bewaard waren tot in 1850.	Late middeleeuwen (indicator cartografie: Popp)	ca. 900m

Figuur 31: Overzichtstabel CAI.

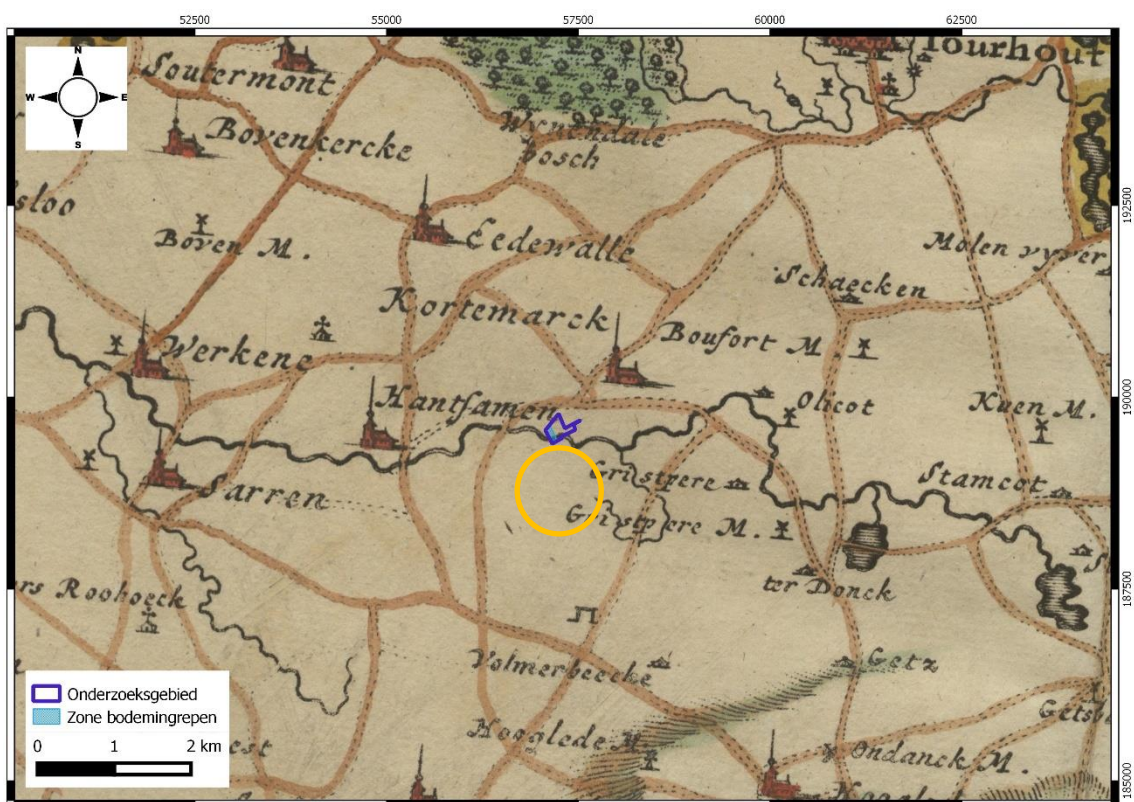
De omgeving van het onderzoeksgebied wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van verschillende laatmiddeleeuwse hoeves. Ze werden geïdentificeerd op basis van de Popp-kaart en vandaag is van deze structuren nog slechts weinig bewaard. De aanwezigheid van deze verschillende gebouwen getuigt echter van het landelijke karakter van de regio in de late middeleeuwen. Van oudere sporen van menselijke aanwezigheid is echter niets bekend in de omgeving van het onderzoeksgebied. Het ontbreken van concrete data voor de directe omgeving wil echter niet zeggen dat het onderzoeksgebied geen archeologisch potentieel zou hebben. Kortemark is gelegen in een regio waar in het verleden al relatief veel gekende site zijn waarop archeologisch interessante vondsten zijn gedaan, te plaatsen in meerdere periodes.

4.1.4 BELGISCH (VERDWENEN) MOLENBESTAND

Het Belgische (verdwenen) molenbestand maakt voor het onderzoeksgebied zelf en de directe omgeving ervan geen melding van nog bestaande of verdwenen molens. In het centrum van Kortemark, nabij de verschillende beken, bevinden en bevonden er zich in het verleden echter verschillende molens. Ook in het verlengde van de Ieperstraat in noordoostelijke richting bevonden zich 3 molens, ze verdwenen echter in de 19de (Hellemolen / Houten Ellemolen / Molen Vandepitte) en 20ste eeuw (Sten Ellemolen / Molen Willaert; Kruisstraatmolen / Haeszakmolen / Haaszakmolen / Molen Vanwalleghem).

4.2 CARTOGRAFISCHE BRONNEN

4.2.1 FRICXKAART (CA. 1712)

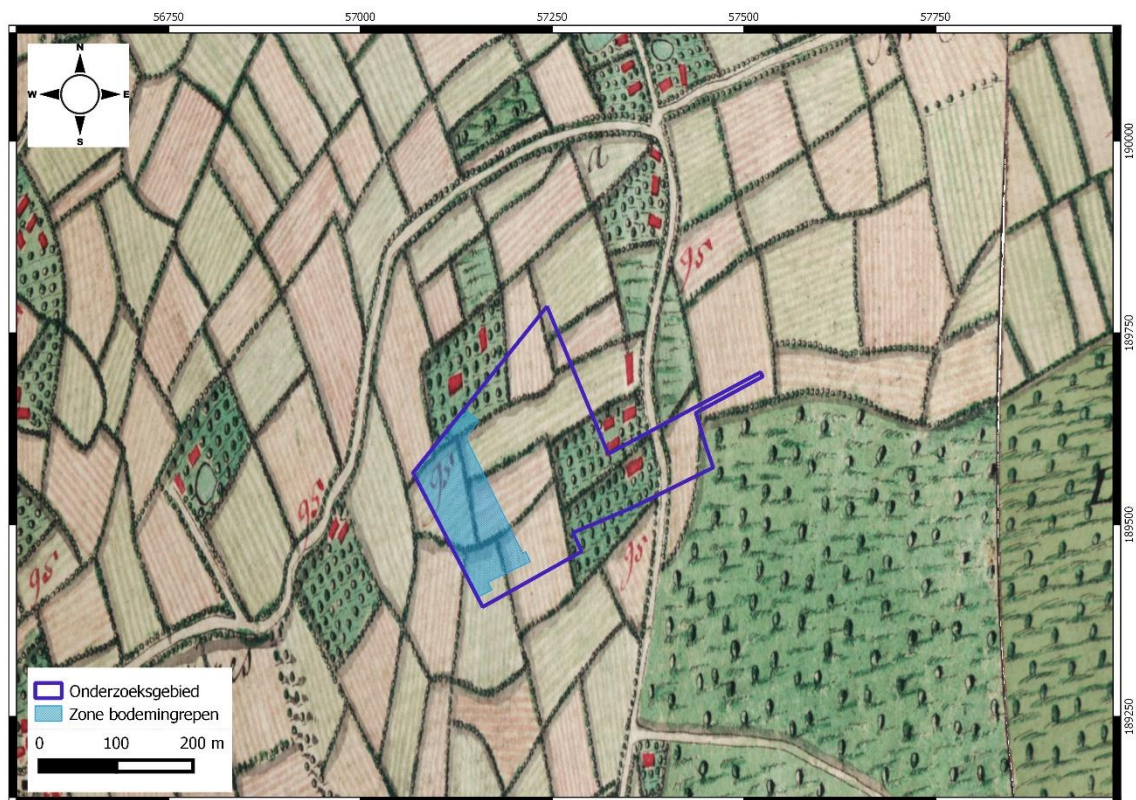

Figuur 32: Fricxkaart met aanduiding van het gegeoreferende onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). De eigenlijke ligging van dit terrein (oranje) wijkt hier echter licht van af. Aangemaakt op schaal 1:50000. (Bron: Geopunt 2017)

De Fricxkaart uit ca. 1712 is te algemeen om relevante informatie aan te reiken omtrent eventueel historisch bouwkundig erfgoed op het te onderzoeken terrein of in de onmiddellijke omgeving ervan. Ze is eveneens te weinig gedetailleerd om eenduidige informatie te verschaffen over het eventuele bestaan van het huidige wegennet aan het begin van de 18de eeuw en biedt eveneens weinig inzicht in het landschappelijke karakter. Bovendien is de kaart niet volledig correct en bijgevolg niet helemaal juist te georefereren waardoor het eigenlijke onderzoeksgebied (oranje) zich ten zuiden van het aangeduide terrein (blauw) bevindt. Door het gebrek aan detail is de Fricxkaart slechts in zeer beperkte mate bruikbaar voor dit onderzoek. Ze toont wel dat de regio aan het begin van de 18de verschillende dorpskernen kende die onderling

verbonden worden door verschillende wegen. De beek die het landschap van oost naar west doorkruist is duidelijk aangeduid op de kaart.

4.2.2 FERRARISKAART (CA. 1771-1778)

Figuur 33: Ferrariskaart: overzicht (boven) en detail (onder) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Respectievelijk aangemaakt op schaal 1:12500 en 1:5000. (Bron: Geopunt 2017)

De kaart van Ferraris geeft een gedetailleerde inktijk in landindelingen, landgebruik en nederzettingen aan het eind van het Ancien Régime (18de eeuw).

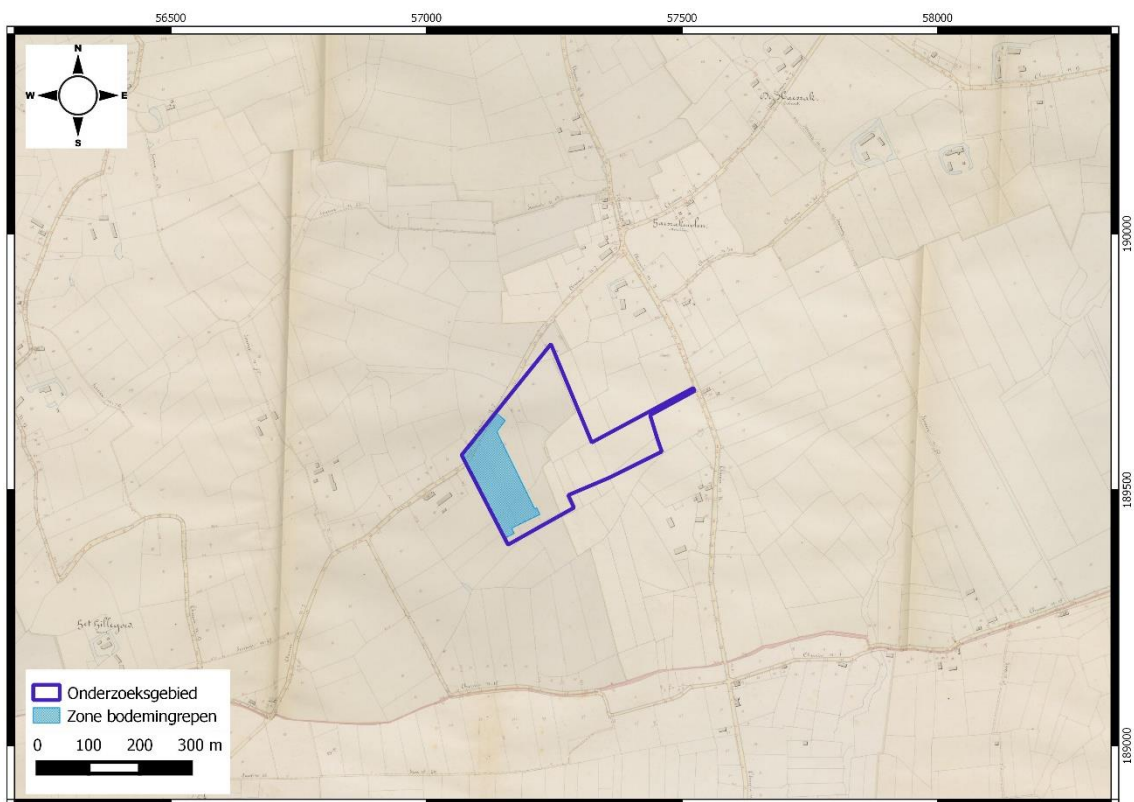
Het onderzoeksgebied blijkt zich te bevinden in een zeer landelijke regio die vooral gekenmerkt wordt door akkers en velden die van elkaar gescheiden zijn door hagen. Sporadisch komen ook boomgaarden voor. Deze bevinden zich vooral rondom aanwezige vrijstaande gebouwen. Een mengeling van deze types landgebruik lijken vertegenwoordigd te zijn binnen de grenzen van het onderzoeksgebied. Het moet hier echter opgemerkt worden dat de locatie van het gegeorefeerde onderzoeksgebied mogelijk afwijkt van de eigenlijke ligging en dat het terrein dus lichtjes dient opgeschoven te worden naar het westen.

Een aanzet van het huidige wegennet kan herkend worden op deze kaart maar het is duidelijk dat zich er zich nog wijzigingen hebben voorgedaan in recentere tijden. De bewoning komt hier en daar voor langsheen de wegen maar is beperkt. Grotere concentraties komen voor in naburige dorpskernen. Opvallend is wel de aanwezigheid van verschillende omgrachte structuren in de omgeving van het onderzoeksgebied. Een voorbeeld hiervan is cijnshof “T’hille Goet” waarlangs zich ook een molen bevond.

Ten oosten van het onderzoeksgebied is een bebost gebied zichtbaar dat wordt aangeduid als “Leen Bosschen”. Vandaag is in het huidige landschap niets meer zichtbaar van dit bos.

De waterloop die ten noorden van het onderzoeksgebied stroomt is de “Paelinckput beke” die van zuidoost naar noordwest het land doorkruist en geflankeerd wordt door weiland.

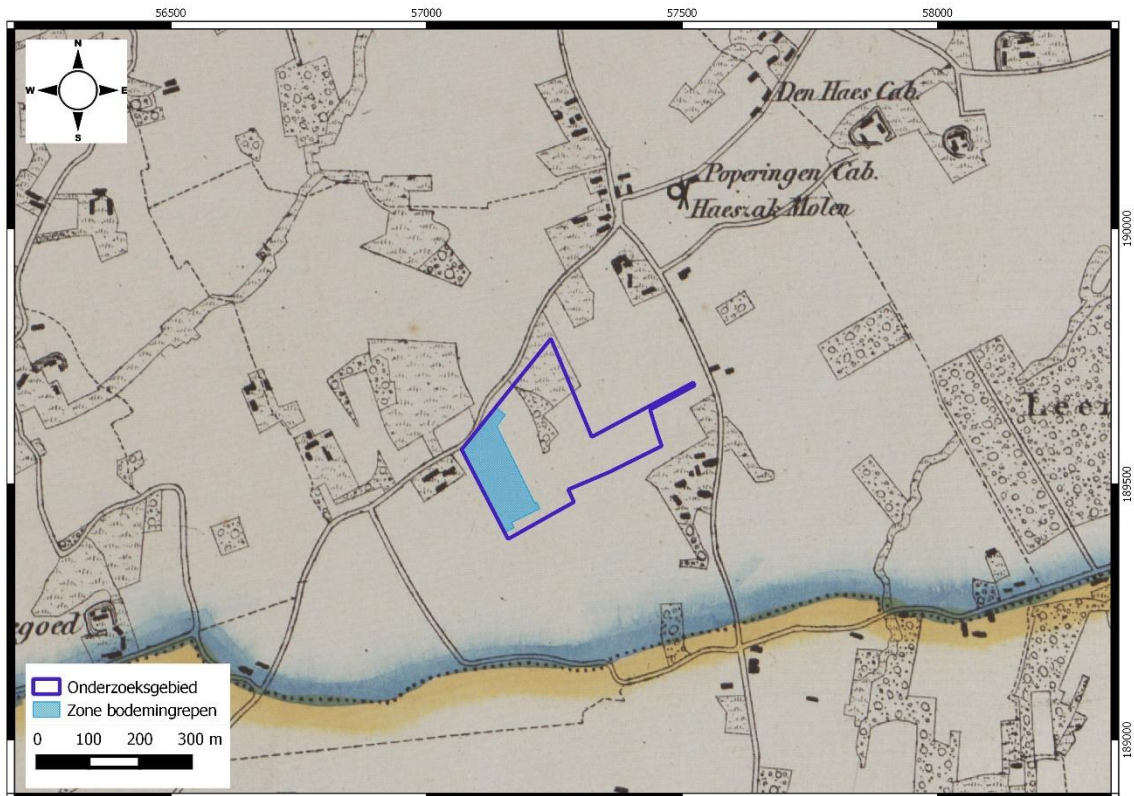
4.2.3 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)

Figuur 34: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:7500. (Bron: Geopunt 2017)

De Atlas der Buurtwegen geeft een inkijk in het spoor- en wegennet en perceelssysteem van de 19de eeuw. De kaart toont een ietwat gewijzigde situatie wat betreft de loop van de wegen. De bewoning blijft echter beperkt tot de dorpskernen in de omgeving. Ter hoogte van het onderzoeksgebied bevinden zich geen structuren. De perceelsindeling wijkt duidelijk af van de huidige situatie.

4.2.4 VANDERMAELENKAART (CA. 1846-1854)

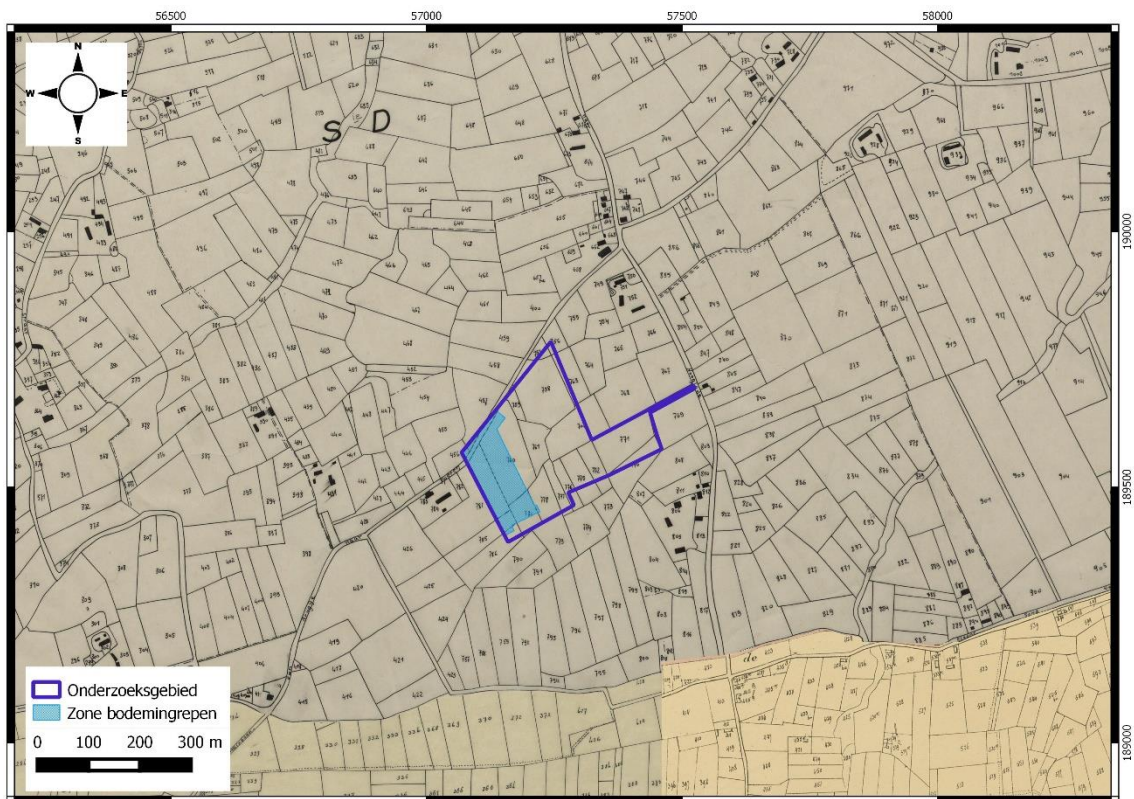

Figuur 35: Vandermaelenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:7500. (Bron: Geopunt 2017)

De Vandermaelenkaart geeft een overzicht van het landgebruik en de nederzettingenpatronen tijdens de 19de eeuw. Ze toont weinig verschil met de voorgaande kaarten. Het landgebruik is nog steeds zeer ruraal van aard en bewoning blijft schaars in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied. De omvang van de Leenbossch is sterk afgenomen en ten noorden van het onderzoeksgebied wordt op deze kaart de Haeszak Molen weergegeven. De verschillende omgrachte structuren in de omgeving van het onderzoeksgebied zijn nog steeds aanwezig.

Administratieve grenzen zijn in kleur weergegeven op de kaart.

4.2.5 POPPKAART (CA. 1842-1879)

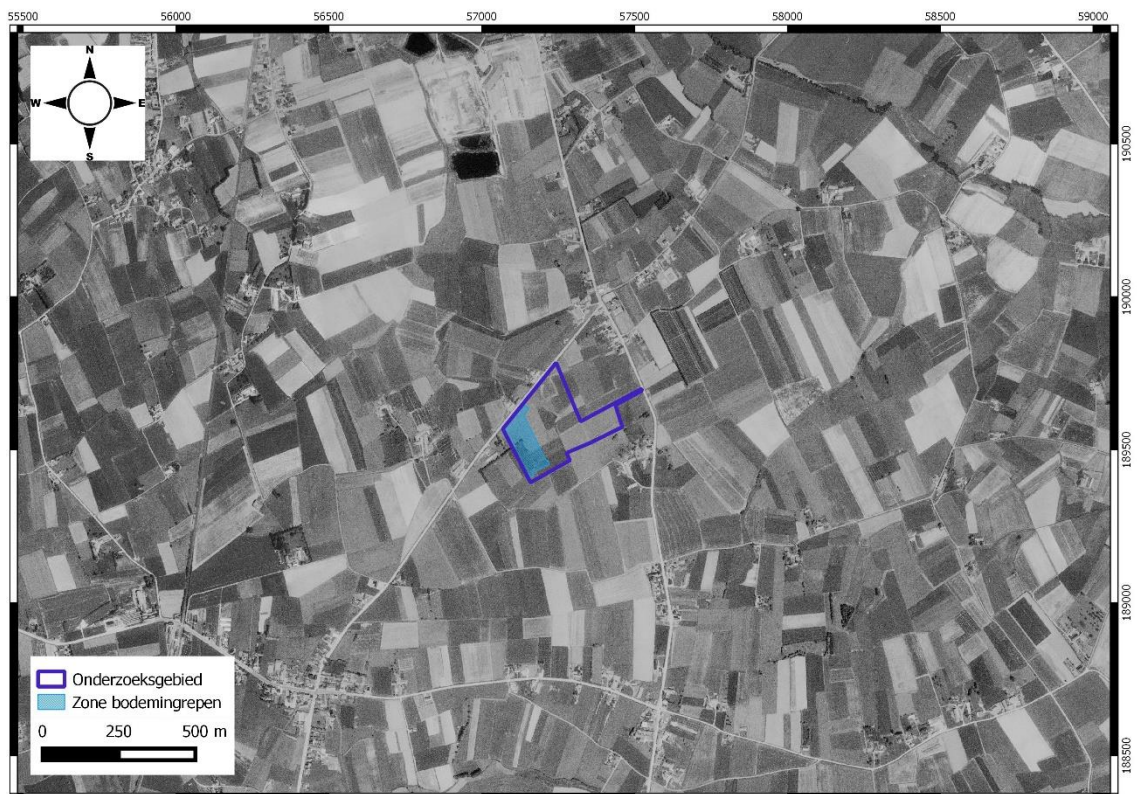
Figuur 36: Poppkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:7500. (Bron: Geopunt 2017)

De Poppkaart geeft, net zoals de Atlas der Buurtwegen, informatie over de 19de-eeuwse perceelsindelingen. Ze toont een situatie die afwijkt van de situatie zoals ze getoond werd op oudere historische kaarten. Zo vertoont de perceelsindeling al duidelijke gelijkenissen met de huidige situatie. Er is echter ook een continuïteit aangezien het onderzoeksgebied nog steeds onbebouwd is.

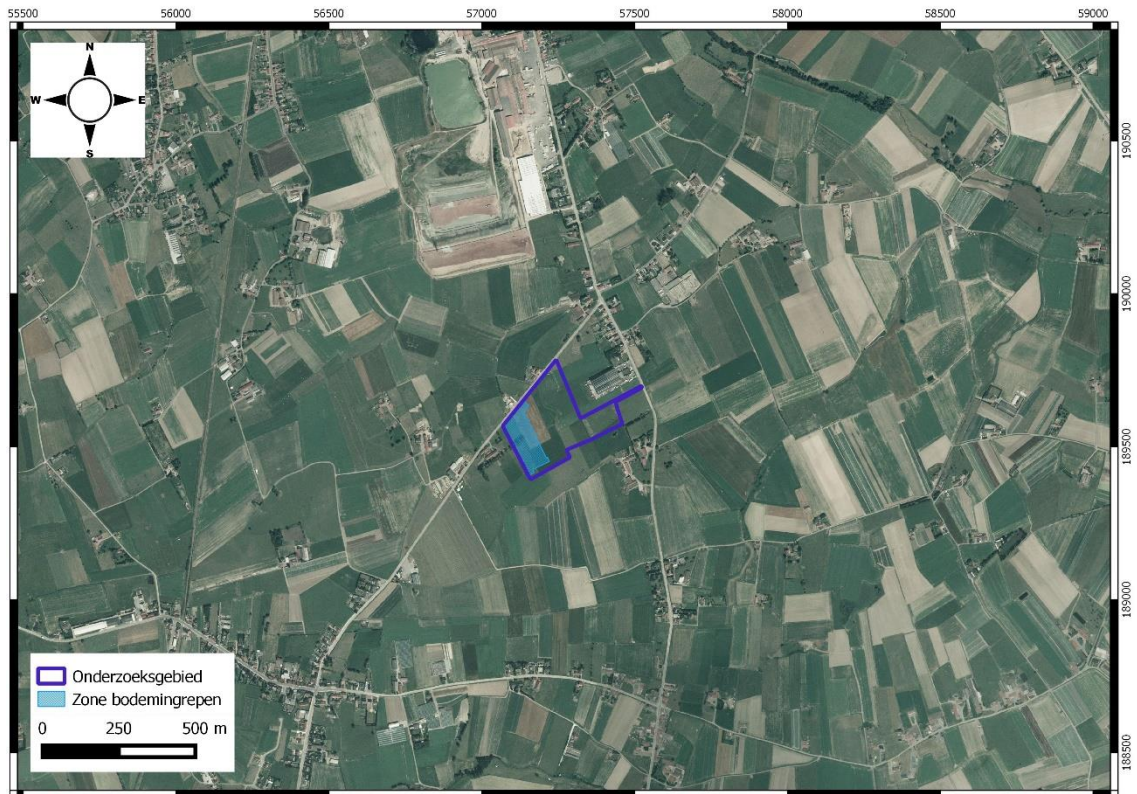

4.3 RECENTE LANDSCHAPSVERANDERINGEN

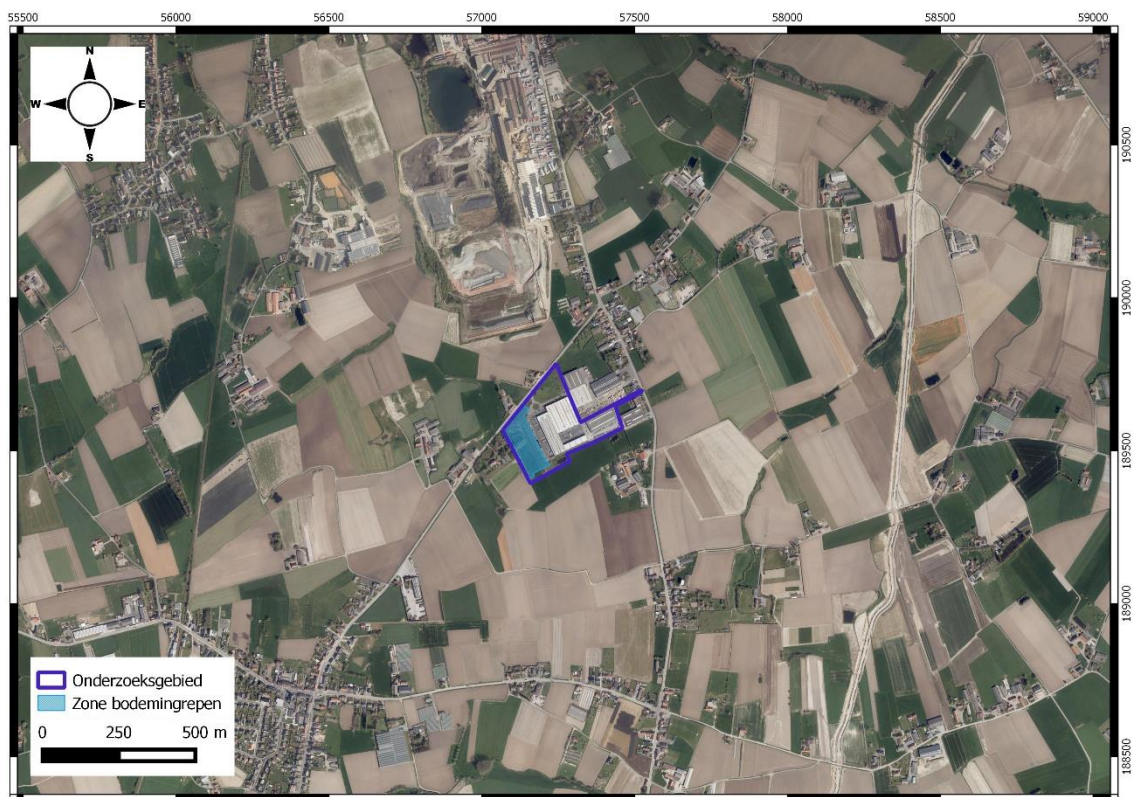
De historische kaarten toonden dat het onderzoeksgebied eeuwenlang onbebouwd bleef terwijl het een agrarische functie vervulde waar mogelijk ook een tijd bewoning aanwezig was (Ferrariskaart). Ook in de omgeving bleef bebouwing schaars en werd het land gebruikt als landbouwgronden. Het is pas in de loop van de jaren 1970 dat er voor het eerst wordt gebouwd net ten noorden van het onderzoeksgebied. Het duurde echter nog de jaren 1990 vooraleer er hallen gebouwd werden op het terrein en dat er buffergrachten en –bekkens werden gegraven. Deze ingrepen hebben het uitzicht van het terrein grondig gewijzigd, de omgeving bleef echter nagenoeg onveranderd met uitzondering van de kleigroeve die werd gegraven ten noorden van het onderzoeksgebied. De aanzet hiervoor werd gegeven na 1978 en vóór 2013 blijkt er een duidelijke uitbreiding van de groeve te zijn geweest in zuidelijke richting.

Figuur 37: Ortholuchtfoto 1971 (kleinschalige zomeropnamen, zwart-wit) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geopunt 2017)

Figuur 38: Ortholuchtfoto 1979-1990 (kleinschalige zomeropnamen, kleur) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geopunt 2017)

Figuur 39: Ortholuchtfoto 2013-2015 (grootschalige winteropnamen, kleur) met aanduiding van het onderzoeksgebied (donkerblauw) en de zone voor geplande bodemingrepen (lichtblauw). Aangemaakt op schaal 1:12500. (Bron: Geopunt 2017)

5 BESLUIT

Deze archeologienota werd opgesteld door ABO nv in opdracht van de initiatiefnemer van de geplande uitbreiding van de industriële hallen met hal 7 en hal 8 op het terrein langs de leperstraat 75a te Kortemark. Het doel van dit onderzoek is drieledig. Ten eerste wordt op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Ten tweede wordt nagegaan hoe goed deze archeologische resten zijn bewaard en in hoeverre ze zijn bedreigd door de geplande bouwwerken. Ten derde wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is.

- 1) Uit het historisch en landschappelijk onderzoek (hfd. 3 en 4) blijkt dat het onderzoeksgebied gelegen is in een zeer landelijke regio op overwegend nattere licht zandleemgronden. Specifiek is het onderzoeksgebied gelegen op de uitlopen van een droge zandlemige opduiking (sequentie Sbc). Deze bodemsequentie sluit in het noorden van het onderzoeksgebied aan op een moerasige laagte. Landschappelijk is de locatie van de onderzoeksgebied erg gunstig voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen. Locaties met gekend archeologisch erfgoed in de omgeving van het onderzoeksgebied zijn er weinig en beperken zich tot omgrachte sites die vandaag al dan niet volledig verdwenen zijn en een enkele melding van sporen uit de periode van de wereldoorlogen. Dit wil echter niet zeggen dat de directe omgeving geen archeologisch potentieel heeft. Uit de hoofdstuk van de archeologische waarden blijkt dat in de regio vrij veel archeologische sites gekend zijn, daterend vanaf de Steentijden, Metaaltijden, Romeinse tijd en Middeleeuwen. Het ontbreken van concrete data voor de directe omgeving geeft eerder een beeld over de stand van zaken in de onderzoek en zegt weinig of niets over het effectieve archeologische potentieel. Gezien de locatie en de aangetroffen resten in de omgeving kan geconcludeerd worden dat de potentieel voor de aantreffen van archeologische resten matig is. Cartografisch onderzoek wees uit dat het onderzoeksgebied zelf en de omgeving een lage densiteit kenden aan bebouwing en voornamelijk een agrarisch karakter hadden. Dit op zich houdt in dat het potentieel tot het aantreffen van archeologische resten op het terrein reëel is aangezien een intacte bodemopbouw verwacht zou kunnen worden. De kans dat er effectief archeologische resten aanwezig zouden zijn op het terrein lijkt echter matig.
- 2) Uit een analyse van het huidige landschap blijkt dat het onderzoeksgebied in de tweede helft van de 20ste eeuw een grondige metamorfose heeft ondergaan. Het oorspronkelijke landbouwgebied werd voorzien van industriële hallen, kantoorruimtes, verhardingen en een afwateringsgracht. Deze werken gingen gepaard met bodemingrepen en verstoorden en/of vernietigden het (archeologische) bodemarchief daar waar deze structuren zich bevinden. Enkel de groenzones bleven gespaard van dergelijke ingrijpende bodemingrepen. De zone waar de geplande werken zullen uitgevoerd worden, bevindt zich in het (zuid)westen van het onderzoeksgebied in een onbebouwde, groene zone daar waar de bestaande buffergracht gelegen is. Deze afwateringsgracht zal gedempt worden om vervangen te worden door infiltratiekragen. Bijgevolg wordt hier gewerkt op reeds verstoorde grond. Ook de aanwezige buffer met geïntegreerde berm wordt verwijderd om plaats te maken voor de te bouwen hallen. Naast deze hallen zal een nieuwe buffergracht gegraven worden die geflankeerd zal worden door een nieuwe groenzone. Deze groenzone zal aangelegd worden op een op te hogen gedeelte van het terrein. De nieuw aan te leggen groenzone wordt aangelegd op de locatie waar bij eerdere uitbreidingswerken in 2008 reeds een groenzone werd

aangelegd, conform PRUP 2008 (zie bijlage). De bodem in de zone van de nieuw aan te leggen groenzone is mogelijks reeds verstoord geweest tijdens de aanleg van de eerste groenzone, aangezien de aanleg van een groenzone gepaard gaat met het afgraven van de teelaarde. Enkel daar waar de gracht gegraven wordt en de hallen gebouwd worden -buiten de ligging van de bestaande buffergracht- zal er een destructieve impact zijn op het bodemarchief. Deze is echter beperkt door reeds aanwezige verstoringen en de aard van de te bouwen structuren. De hallen zullen immers gefundeerd worden op palen waardoor de bodemingreep geminimaliseerd wordt. Deze worden gezien als niet-significante en lokale verstoringen van het bodemarchief omwille de beperkte diameter en ruime spreiding van de funderingspalen.

- 3) De noodzakelijke bodemingrepen voor de geplande werken zullen plaatsvinden over een oppervlakte van ca. 1,6ha. Een gedeelte van deze zone werd mogelijks reeds verstoord door eerdere graafwerken daar waar de buffergracht zich bevindt. Deze zone bevindt zich direct naast de locatie van de nieuw te bouwen hallen. De mogelijk onverstoorde zones van het terrein bevinden zich ter hoogte van de nieuwe hallen en groenbuffer. De zone waarin eigenlijke bodemingrepen zullen plaatsvinden bevindt zich ter hoogte van de nieuwe hallen. De werken bestaan er uit het verwijderen van een aanwezige berm. Gezien de omvang van de werken en de mogelijke verstoring door de eerdere grafactiviteiten en de matige archeologische potentieel van het omgeving, wordt de kans op kennisvermeerdering matig geschat. Bijgevolg lijkt de wetenschappelijke meerwaarde van het terrein dan ook matig.

Uit 1, 2 en 3 kan geconcludeerd worden dat de verwachting om archeologische resten aan te treffen ter hoogte van het onderzoeksgebied matig is, rekening gehouden met eerdere bodemingrepen op het terrein en het matige archeologische potentieel van de omgeving. Op basis van bovengenoemde argumenten en een kosten-baten afweging lijkt vervolgonderzoek aangewezen in de vorm van landschappelijke boringen. De concrete strategie wordt in de Programma van Maatregelen uitgelegd.

6 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Didier Reyns	Director		21 augustus 2017
Patrick Hambach	Director		21 augustus 2017
Toon Moeskops	Business Unit Manager		21 augustus 2017
Jan Coenaerts	Archeoloog/ Kwaliteitsverantwoordelijke		21 augustus 2017

7 BIBLIOGRAFIE

- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Achteringelegen hoeve, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/91021> (geraadpleegd op 15 februari 2017).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Boerenarbeiderswoning, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/50920> (geraadpleegd op 15 februari 2017).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Herberg Het Vliegend Peerd, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/91006> (geraadpleegd op 15 februari 2017).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Hoeve, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/85235> (geraadpleegd op 15 februari 2017).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Hoeve, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/91009> (geraadpleegd op 15 februari 2017).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Hoeve Hillegoed, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/90956> (geraadpleegd op 15 februari 2017).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Hoeve, in de jaren 1920, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/91020> (geraadpleegd op 15 februari 2017).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Hoeve met losse bestanddelen, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/50952> (geraadpleegd op 15 februari 2017).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Kapel toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw van Fatima, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/90983> (geraadpleegd op 15 februari 2017).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Kortemark, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120138> (geraadpleegd op 10 februari 2017).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Kortemark, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/122189> (geraadpleegd op 10 februari 2017).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Mariakapelletje, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/91007> (geraadpleegd op 15 februari 2017).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Mariakapelletje Doo-man, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/91008> (geraadpleegd op 15 februari 2017).
- CadGIS 2017: Kadasterkaarten [online], http://ccff-test1.minfin.be/cadgisweb/?local=nl_BE (geraadpleegd op 31 januari 2017).
- Denewet L., Molenecho's, molenbestand 2017: [Online], <http://www.molenechos.org/index>. (geraadpleegd op 15 februari 2017).
- DOV Vlaanderen Bodemverkenner 2017: Topografische kaarten [online], <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage> (geraadpleegd op 10 februari 2017).
- Geopunt Vlaanderen 2017: Basiskaarten (Luchtfoto's, Stratenplan) [online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 10 februari 2017).
- Geopunt Vlaanderen 2017: Historische kaarten (Fricx, Ferraris, Atlas der Buurtwegen, Vandermaelen, Popp) [online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 10 februari 2017).

Geopunt Vlaanderen 2017: Bodemkaarten (Bodemtypes, Bodemgebruik, Bodemerosie, Tertiaire formaties, Quartaire formaties) [online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 10 februari 2017).

Inventarissen Onroerend Erfgoed (Landschapsatlas, Wereldoorlogrelicten, Historische stadskern, Beschermd stads- of dorpsgezicht, Archeologische zone, Zone waar geen archeologie te verwachten valt) [Online], inventaris.onroerenderfgoed.be (geraadpleegd op 14 februari 2017).

Molenecho's 2017: Kortemark Hellemolen, Molenbestand van België [online], <http://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?AdvSearch=4231> (geraadpleegd op 15 februari 2017).

Molenecho's 2017: Kortemark Kruisstraatmolen, Molenbestand van België [online], <http://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?AdvSearch=4232> (geraadpleegd op 15 februari 2017).

Molenecho's 2017: Kortemark (Stenen) Ellemolen, Molenbestand van België [online], <http://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?AdvSearch=4632> (geraadpleegd op 15 februari 2017).

Nationaal Geografisch Instituut (NGI) 2017: Cartesius (topografische kaart België 1873, 1904 en 1939) [online], <https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/> (geraadpleegd op 10 februari 2017).

Nationaal Geografisch Instituut (NGI) 2017: Topografische kaart (1:10.000), [online], www.ngi.be (geraadpleegd op 10 februari 2017).

Onroerend Erfgoed 2017: Centrale Archeologische Inventaris, CAI 2017, [online], <https://cai.onroerenderfgoed.be/> (geraadpleegd op 14 februari 2017).

Provincie West Vlaanderen, 2008: *Provinciaal Ruimtelijk Uitvoeringsplan Kopal toelichtingsnota – stedenbouwkundige voorschriften en grafische plannen*, Kortemark.

Van Ranst E. & C. Sys. 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaarten van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*. Laboratorium voor bodemkunde. Universiteit Gent: Gent.

Vlaamse Regering 2017, <https://besluiten.onroerenderfgoed.be/besluiten/5994>, (geraadpleegd op 14 februari 2017).

